

СЕМЕЙНО ОГНИЩЕ

ИЛЛЮСТРОВАННО ДОМАШНО СПИСАНИЕ

ИЗЛИЗА ВЪ КРАЯ НА ВСЪКЪНЪ МЪСЕЦЪ.

Година I.

Декемврий, 1895 год.

Брой 12.

ПАТРА ДРСА

Расказъ за истинска любовь.

Отъ

Карменъ Силва

(ЕЛНСАВЕТА РОМЖИСКАТА КРАЛНИЦА).

Гордѣлива, твърдѣ гордѣлива била хубавицата Пауна. Не току тъй имала тя такъвизъ голѣми, тъмни очи, черни завити на остъръ жгълъ вѣжди и орловъ носъ. Устата ѝ били малко голѣмички, но прекрасно очертани; когато тя говорѣла или се смѣяла, блѣсвали като седефъ нейнитѣ два реда зѣби. Черната ѝ коса стояла на главата ѝ като вѣнецъ; хората, на шегя я наричали „царъ на младитѣ“, когато тя, широкоплещеста, вървяла съ голѣми крачки, вдигала си главата, като да носи на нея нѣщо. Но тя не се гордѣла и не си вдигала тъй главата, когато идвалъ при нея Танасъ, да си поприказватъ: тя него всѣкога на драга воля слушала. Напротивъ ако ѝ закачалъ нѣкой другъ, — кръвта се покачвала на Пауниното лице и на такъвизъ дръзки господиновци, тя тутакси давала платенъ отговоръ.

Момцитѣ твърдѣ много завиждали на Танаса, особено когато венчки почивали да смѣтатъ сгодяването му съ Пауна за свършено вече. Но времето било военно. Танасъ трѣбвало да напустне селото си и да върви съ полка си къмъ Дунава. (Това е било въ време на Русско-Турската война презъ 1877. Прев.). Предъ хората Пауна скривала съзвитѣ си: да ли плачела тя, когато бивала сама? — за туй не дръжватъ никой да ѝ пита.

Тя всѣкога умѣяла тъй да нареди, щото първа въ селото се научвала, какво става на

бойното поле. Когато чула какъ разказвали за голѣмата битка (на Ромжитѣ при Плѣвентъ. Прев.), тя, за да не падне, принудила се да се подпре на каменний кръсть, който билъ поставенъ при самото влизанне въ селото имъ. На юнашката мома силно причерняло на очитѣ. Цѣла нощ не могла да заспи и не огасила огъня, за да не ѝ се представятъ страхоти. Танасъ нараненъ, на умирање, мъртъвъ...

Сѣдела ти, тая тъмна нощ на леглото си, още не съблѣчена, и не знаела, че покрай къщата има нѣкой пригизгилъ и ѝ гледа отъ прозорчето. Не знаела тя и туй, че се изглеждало много хубава, като сѣдела съ замислени, втрѣчени, широко отворени очи, и радѣ стжавати на колѣнитѣ ѝ. На прозорчето се почувало: ти се задържало да не пзвика, скокижала, вдигнала си главата и гледала въ тъмнината. Сторило ѝ се, като да вижда Танаса и завчасъ се обадилъ единъ тихъ гласъ. — Паунке, моля ти се, драга Паунке, изтѣзъ навънъ, при мене. Не бой се, азъ съмъ — Танасъ!

Пауна отворила вратата, изтѣзала на двора и осѣтила, че нѣкой ѝ пригържалъ. Тя отмахнала ръката, която ѝ пригържвала и попитала:

— Нанетина ли си ти? Или нѣкой е наместилъ да се подиграе съ мене?

— На Паунке, пинай. — твоя прѣстенъ, и ето на врата ми — жълтицата... Азъ не можахъ да истрае, искахъ да виджъ, да ли ми си върва.

— Кой те испъди тебе отъ войската?

— Мене ли? Никои!

— Никои ли? а що търсиш ти тукъ? Немъ се свърши войната?

— Не се свърши, всички още се биятъ, — азъ избѣгахъ тихичко, защото те обичамъ Паунке.

— Обичашъ ли ме?

Тя се изсмѣла рѣзко и кротко.

— Немъ ти мислишъ, че азъ ще се зарадвамъ, гдѣто моя згоденикъ е — бѣглецъ?.. Да се махвашъ по-скоро отъ очитѣ ми!

— Паунке, толкозъ ли ме обичашъ? Ти ме прашашъ да загинѣ, да умрѣ. . .

— Върви, кждѣто щешъ! Казвамъ ти: азъ никога не ще ти станѣ жена. . . Да презирамъ мѣжа си — азъ туй не бихъ истърпѣла!

— Ти си залюбила друго, на ли?

— Не, Танасе, азъ само тебе обичахъ и обичамъ, и цѣли нощи не съмъ заспивала за тебе. . . Но и насънѣ не ми е идвало, че моя згоденикъ е — страхливецъ.

Тя си закрила лицето съ рѣцѣтъ и заплакала горчиво.

— А, азъ мислѣхъ, че ти ще ме посрѣщнешъ съ радостъ и ще ме скринешъ. . .

— О, срамъ ме е! извикала момата: — срамъ ме е, защото съмъ твоя згоденица. . . Но казвамъ ти, по-скоро ще изгорѣ планината Бучеджи, отъ колкото да ти станѣ азъ жена!

— А азъ ти казвамъ, извикалъ Танасъ: — ти ще ме видишъ само мъртъвъ или осакатялъ!

Згоденицитѣ стоели единъ срѣщу други; очитѣ имъ свѣтѣли до толкози, щото се лѣщѣли въ тъмнината.

Изведнѣжъ, въ височината се разлѣла огнена червенина; тѣ се огледали и видѣли единъ отъ остритѣ гранитни върхове на гората Бучеджи обвзетъ въ пламъци. Огъня ставалъ все по-свѣтливъ, вдигналъ се голѣмъ пламѣкъ, исхвърчали искри като звѣзди. . . Танасъ и Пауна останали като вкаменени. . . Въ съседнитѣ къщи почнали да отварятъ прозорцитѣ: „Джбравата гори!.. Не, Бучеджи гори!“ Кучетата залаляли, пѣтлитѣ закукуригали. . .

Пауна уловила за плѣщитѣ Танаса и го тласнала надалечъ.

— Махвай се! извикала тя — скрии си лицето, или ще умрѣ отъ срамъ!

Тя затръщишла вратата си и огасила свѣщта. Страшно туптило сърдцето ѝ, тя гледала, какъ Танасъ се провиралъ въ сѣнкитѣ на къщитѣ, какъ пламтѣла гората Бучеджи, какъ всичко по малко тъмнѣло, — и не се обаждала, когато ѝ викали да види чудото.

Отъ тоя день всѣкий забѣлѣжалъ, че Па-

уна сжхнѣла все по-вече и по-вече. Не се виждало вече усмивка на устнитѣ ѝ, които бивали преди толкозъ весели; никому не отговаряла вече тя остро на закачкитѣ, както правяло тѣй ловко по-напредъ. Тя си работѣла мѣлчешкомъ, и често толкозъ се уморявала, щото сѣдала при кладенеца и си расхлаждала главата съ вода. Нѣкога, затѣжена, загледвала се въ кладенеца, и оплашено си обръщала очитѣ къмъ върховетѣ на планината Бучеджи. Взело да се говори, че ужъ Танасъ си дохождалъ въ село; едикой и едикой го видѣли тогазъ, когато се била запалила гората и даже познали гласа му, когато той говорѣлъ съ Пауна.

Когато се случвало да ѝ распитватъ, челото ѝ се покривало съ капки потъ, устнитѣ и се растрепервали. Тя отговаряла: — Струва ми се, когато се бѣ запалила гората, въ нашата къща бѣше тъмно, и тихо.

Паунината майка си поклатвала главата, захапвала си устнитѣ, и забѣлѣжавала, че въ сегашното грѣшно време се случватъ чудни поличби. Скоро дошло извѣстие, че имало кървава битка. Пауна тоя пѣтъ се научила покъсно отъ всички: отишла бърже у тѣхъ си, вързала си една бохча, завила си въ кърпатиква и кукурузъ, а когато майка ѝ растрепожена, ъж попитала, за кждѣ се прибира, тя само туй отговорила:

— Мамо, азъ ще се върнѣ скоро, за мене не се грижи.

Въ вечерната тъмнина широко се разстилало бойното поле; на него се търкаляли хиляди убити; кониетѣ се свивали, умирайки; навеждайки главитѣ си, спѣвали се о труповѣтъ. . . При свѣтлитѣ стражески огньове отпочивала войската, безъ да чува охканията, които идели отъ къмъ полето.

На полето пристигнѣла висока жена, търсияки и питайки за Танаса. Смѣло се приближавала къмъ своитѣ и къмъ враговетѣ, на много подала вода да се напижтъ и прегледвала внимателно убититѣ. Вече настанѣла дълбока нощъ; мѣсеца освѣтявалъ мѣстото на послѣдната битка, което представлявало ужасающе зрѣлище, но Пауна все обикаляла полето, все вървяла, спирала се, колѣничела, туряла си на грѣдитѣ главитѣ на мъртъвци и на отворително обезобразени трулове търсяла прѣстенъ или жѣлтица на шия. . .

Само веднѣжъ, отъ страхъ отскокнѣла: жени обирали трупъ; прѣститѣ му исхрущѣли, когато тѣ взели да вадятъ прѣстена. . .

Тя побѣгнѣла, но тутакси пакъ се върнѣла, цѣла като грѣмнѣта, заловила се да прегледва убититѣ.

Цѣлото поле потънѣло въ сѣнѣ, а Пауна още се скитала по страшното поле, озарено отъ лъжитѣ на мѣсечината, и не единъ пѣтъ тихо извиквала:

— Танасе!...

Често ѝ се отзовавало охканье... но тя нажалено си поклащала главата и подавала вода на ранения. Наближавало да се съмне, небето побѣлявало, лунната свѣтлина потъмнѣвала. Нѣщо ѝ се лѣснѣло. Пауна се доближила; убития билъ полусѣблѣченъ, но на ржката му свѣтѣло тънко прѣстенче и той стискалъ въ нежъ нѣщо което смѣкнѣлъ отъ шията си, стискалъ тѣй силно, щото тѣзи, които обирали мъртвитѣ тѣла, както се види, не се рѣшили да му отворятъ прѣститѣ. — Танасе! извикала Пауна, като познала своя прѣстенъ и паднѣла до тѣлото, чието лице, облѣно въ кръвъ, не могло да се познае. Слѣдъ нѣколко минути, като дошла на себе си, тя взела да измива туй скѣпо за нежъ лице. Презъ сълзитѣ си, тя забѣлѣжила, че двѣтъ му очи и носа били унищожени съ сабиятъ ударъ. Сѣщо тѣй забѣлѣжила, че лицето пакъ ставало кърваво, — ясно било, че згоденика ѝ билъ живъ. Тя побързала да му накваси устата и му превързала раната съ кърпата си. Той въздъхнѣлъ и, като си чулъ името, взелъ да лови въздуха съ ржка и много време опивалъ Пауниното лице.

— Паунке! шепнѣлъ той, много полегка: — остави ме да умрѣ, азъ съмъ слѣпъ, азъ вече не съмъ потрѣбенъ на свѣта!

— Потрѣбенъ си, потрѣбенъ, извикала Пауна; — ти, драгий мой, ти, ако е рекълъ Богъ, ще станешъ мой мжжъ, и скоро! А за сега мълчи, нищо не думай!

Много недѣли се минѣли отъ тая сутрена, и всичкото туй време, днитѣ и нощитѣ, Пауна прекарала все при леглото на Танаса, като го гледала безъ да си отдѣхва.

По улицитѣ, въ селото, вървѣли пѣтници: слѣпъ момъкъ, въ войнишка шинела, съ орденъ на грѣдитѣ, грижливо го водила една мома и приятелски, весело говорѣла на онѣзи, които сръщала:

— Ей-на моя згоденикъ! той не е поплювко, а юнакъ! виждте и почетний знакъ на грѣдитѣ му!

— И на лицето! тихо въздѣхвайки добавялъ Танасъ.

Никога не е ставало таквази шумна свадба. Отъ близкитѣ и отъ далечнитѣ села събрали се народъ, да види хубавицата Пауна наедно съ слѣпий. А тя предъ всички се смѣяла и казвала:

— Азъ се гордѣѣхъ, че мжжа ми е юнакъ! слава Богу, азъ съмъ сиlena и мож да работа за двама.

Гората, на която се билъ видѣлъ, въ времето на голѣмата битка, огъня, нарекли „Ийатра Арса“ — (изгоренъ камъкъ), защото овчеритѣ и ловцитѣ се хващали на облогъ, че скалитѣ тамъ стояли като въгледели.

Варна, 8 Ноември 1895.

Превела: Стефаниа И. Кр. Мурска.

ДѢДО ЖЕЧО: МЖДРЕЦА.

Дѣдо Жечо не е ученъ човѣкъ. Въ нашия градецъ нѣма учени хора. Всичко, всичко три момчета сѣ свършили пълна гимназия. Дѣдо Жечо се е научилъ да чете и пише, когато ходилъ съ родителитѣ си въ Россия, но като какъ станѣло, никой незнае, при все това, той е мждреца въ градеца ни. Попа, учителя, че и доктора, даже, го слушатъ. Попа разбира отъ божинитѣ работи, учителя е ученъ човѣкъ, доктора борави съ хановѣтъ, ала дѣдо Жечо разбира по нѣщо отъ всичко.

Доктора не се търси толкова, колкото дѣдо Жеча. Ако нѣкое отъ съседскитѣ дѣца е болно, тѣ по-скоро ще повикатъ дѣдо Жеча отъ колкото него. Първо. — защото иматъ по-вече упование на него; второ — защото нищо не му се плаща.

Дѣдо Жечо може при първъ погледъ да каже, да ли дѣтето кашли отъ простуда само, или ще има юргаджата (коклюша), да ли ще има баба шарка или огнища, заушки или лошото гърло. Той си има у тѣхъ си, въ доланчето до огнището, различни цѣрове, отъ които може да се окаже нужда. Никога нищо не му липсва. По-вечето отъ цѣроветѣ той самъ си вари отъ билки, на които прибавя по нѣкога и по малко прахъ купенъ отъ аптеката. За послѣдния той взема по нѣщо, когато лѣковетѣ сѣ нужни въ голѣми количества. „Искамъ, синко, нѣколко пари за масрафа на това, що купувамъ отъ аптеката,“ и дѣйствително той понесва само шестдесетъ, седемдесетъ пари. Дѣдо Жечо цѣри хората, тѣй за душа си, а най-вече, защото обича добро да прави, а не да печели.

Той е кърпачъ, поправя обувкитѣ, които тѣй лесно се держатъ по злѣ посланитѣ улици на градеца ни. Едно време той самъ правѣлъ обуца, но сега всички отиватъ при новия кондураджия. Има още нѣколко бащи, които нему нарѣчатъ обуцата на дѣцата си, но веднѣжъ като порастѣтъ милитѣ имъ рождѣ, тѣ желаятъ нѣщо по-модно, затова напуцатъ дѣда

Жеча. Но той се не сърди на това, той си само дума: „Ехъ, млади сж, иска имъ се хубавото, малко мислѣтъ за трайното.“

Той си има своя къщица, градинка, пъкъ и едно, двѣ лозя. Отдавна си ги е купилъ той, а сега съ кърпението преиштаватъ се съ бабата и плаща данъка. Дюкения му е само едно жгълче отъ малката му къщица. Зимѣ въ него се намира едно прѣстено мангалче, почти всекога пълно съ весели, червени въглени, защото дѣдо Жечо е зиморничѣвъ; масичката, на която се намиратъ по-дребнитѣ му сѣчива и три, четири столчета безъ гърбове. Горѣщия въздухъ е задушителенъ отъ вехтитѣ мешини и тютюновата меризма. Чудна атмосфера, за да живѣе въ неяж мѣдростѣта!

Често пѣти се вижда, нѣкоя жена да иде на бърже, на бърже и да исчезне въ дюкянчето на дѣда Жеча, и пакъ да се яви, но посѣдвана отъ него.

Дѣдо Жечо е дребенъ човѣчецъ и смѣшно ходи, но бърже върви, когато го викатъ по този начинъ.

Дѣцата го обичатъ; тѣ не се страхуватъ отъ него, както отъ доктора. Щомъ кажѣтъ на нѣкое дѣте, че ще повикатъ доктора, то се намръщва, почне да хленче, но миряева, когато майка му каже: „Добрѣ, добрѣ, азъ ще идж да повикамъ дѣда Жеча. Струва ми се, че и той толкози разбира“.

Дѣцата много лесно се предумватъ да извадѣтъ езика си, за да го види дѣдо Жечо; освѣнъ това и твърдѣ послушни сж, когато имъ каже да отворѣтъ устата си, за да имъ даде цѣръ. Колкото за това, то си има причина. Всичкитѣ дѣдо Жечеви цѣрове сж подиравени съ приятни меризми, а сж и сладки на вкусъ. Дѣйствително, той толкози много имъ туря непперментъ, канела и чоколато, щото доктора, даже, еднѣжъ се подигралъ и реклъ, че той можеше да даде по едно парче чисто чоколато на дѣцата, и тѣй да свърши комедията, когато го повикали у Данчевичени да гледа тѣхенъ Асѣнь, когото дѣдо Жечо цѣрилъ двѣ седмици. Но на доктора отидохъ пъкъ три цѣли, догдѣ да го исцѣри, затова майка му на слѣдующия пѣтъ когато се разболѣ, повика пакъ дѣда Жеча.

Освѣнъ приятния вкусъ на цѣроветѣ му, има и друго едно нѣщо, което ги примамва. Всекога слѣдъ като даде цѣра, той пуща въ устата на болника по едно сладкопе, тмезено шекерче, които само баба Жечевица, знае да прави.

Тя се научила да ги прави отъ една нейна приятелка, у която сѣдѣли нѣмски инжине-

ри. Много жени сж ѣж подпитвали, какъ се правѣтъ ала тя се прави, като че неразбира. Но не ще да е много лоша жена, защото на често, на често преглежда дѣдо Жечевитѣ джебови и щомъ ги види, че сж май празни, тя ги допълня. Не знаѣж по коя причина, но нейнитѣ шекерчета не се растапятъ и презъ най-големата лѣтна жега.

Баба Жечевица е висока, блѣда, срамежлива, и почти никога не говори. догдѣ ѣж не запитатъ. Тя се види въ всичко да е послушна на дѣда Жеча, обаче послушанието ѣ не е отъ страхъ, по защото съзнава, че той знае всичко. Но баба Жечевица не е сама въ послушността си спрѣмо дѣда Жеча, защото всички, които го познаватъ, сжко тѣй го слушатъ.

Много приказки се приказватъ, въ които ясно се показва, че дѣдо Жечо по-вече разбира отъ доктора, пакъ и на хората имъ е приятно да ги слушатъ. Доктора е единъ грубъ-надутъ господинъ, когото никой не обича. Всекой обича, да повтаря вече все известнитѣ приказки, че Станковица Алтжпармака била цѣрена отъ Доктора за червенка, а тя само ставала по-злѣ. Тогава новѣкали дѣда Жеча скритомъ и той казалъ, щомъ ѣж видѣлъ, че това не е червенка, но че е мерисала отровното биле, затова намазатъ ѣ носа съ рициново масло, а и дагъ да ние оцетъ смѣсенъ съ вода и оздравѣла.

Но сполукитѣ на дѣда Жеча по законоевдството и богословието сж още по-големи. Той може да напише какъвъ да е записъ и то, безъ да вземе ни счупена пара; а нѣкога може да накара нѣкой богатажъ да плати дълга на работника си, който му е работилъ. Всекой знае, какъ той накаралъ Хаджи Ранко да плати сто и двадесетъ и четири гроша и тридесетъ и петъ пари на Иванъ Драженъ за носение дърва отъ корията. Иванъ ги искалъ, искалъ, по започналъ да си мисли, че никога не ще може да ги вземе. Хаджи Ранко е най-богатия въ градеца ни; има кория, воденици и много други богатства. Най-послѣ Иванъ Драженъ помолѣ дѣда Жеча да му спомогне и той му не отказалъ.

Хаджи Ранко ималъ гости нежъ вечеръ — било на върхъ на Нова-Година — попа и попадията, и нѣкои други роднини. Всичкитѣ били все премѣнени.

Той като влѣзалъ на всички казалъ: „добрѣ вечеръ, да ви е сладко,“ и тогава безъ много заобикалки се отправилъ къмъ Хаджи Ранко и му казалъ, че е време да си плати дълга, тѣй като Иванъ Драженъ е човѣкъ съ семейство и твърдѣ много се нуждае, защото работата е дошла до тамъ, че и хлѣбъ нѣ-

матъ въ къщи. „Горкия Иванъ, той нѣма хлѣбъ да ѣде, а камо ли да кани гости и да ги гощава съ печени мисирки и милини,“ казалъ немилостиво дѣдо Жечо, като поглеждахъ къмъ трапезата; „той нѣма това, отъ което се дѣйствително нуждае, защото ти не му плащашъ това, що му дължишъ.“

Хаджи Ранко изобличенъ, тъй предъ гоститѣ си, извадилъ кисията отъ джеба си и преброилъ петъ нови петолеви и горкия Иванъ можалъ да купи хлѣбъ за дѣцата си.

Всички знаехъ какъ дѣдо Жечо одобрилъ. Петръ Кокорювченина съ Пѣю Мезимката. Пѣю Мезимката не искалъ да направи курнякъ на кокошкитѣ си, а тѣ се омъжани презъ плета все у Петра Кокорювченина и му ѣдели зеленчуцитѣ въ градината. Рекли си по нѣкоя и друга сурова дума и щѣли, даже, да се заявяватъ. Но дѣдо Жечо казалъ на Кокорювченина, като му подмигналъ съ сивитѣ си очи: „Защо не направишъ единъ курнякъ, съ хубавички положни, на една страна въ градината си?“

Това и сторилъ Петръ, и не се минжало дълго време Мезимката опушилъ отъ къмъ тѣхъ си плета, направилъ си курникъ и непушалъ вече кокошкитѣ си, и тъй престанали да смущаватъ Кокорювченина и градината му.

Когато е въпроса за черковни работи, то е извѣстно всѣкому, че попъ Стоянъ не може отслужи, ни една литургия, ако не е тамъ дѣдо Жечо да му подсказва. Истина е, че пона е старъ човѣкъ, но всички знаехъ, че дѣдо Жечо и два пѣти по-старъ да стане, пакъ ще си бѣде дѣдо Жечо.

Сегизъ тогизъ, попъ Стоянъ казва слово въ черкова. Това се случавало, разбира се, на голѣми празници, но и тогава хората се опоглеждахъ и тукъ тамъ си шепнахъ: „дѣдо Жечо трѣбва да го е смърталъ.“ Всички сж твърдѣ убѣдени, че да билъ се опопилъ дѣдо Жечо на млади години, той щѣлъ да бѣде по-добъръ священикъ отъ попъ Стоянъ.

Дѣдо Жечо е епитропъ отъ много години насамъ и причината, гдѣто много нѣща отиватъ по насъ, тъй както трѣбва, се дължатъ нему. Дѣйствително има въ него нѣщо, което напомня на човѣка за апостолитѣ, но да ли е добродушното му лице, или спѣстрената му съ бѣли косми брада? не знаехъ. Едно нѣщо има, обаче, което не се съгласява съ цѣлия му изгледъ и това е блѣщуканнето на малкитѣ му сини очи. Мжно може си представи човѣкъ, апостолъ съ такова блѣщуканне въ очитѣ.

Освѣтъ мъдростѣта, която се заключава въ горѣспомѣнитѣ три точки, дѣдо Жечо знае още много други нѣща. Чудно е за примѣръ какъ

отбира отъ времето. Той се види да разбира на облацитѣ и вѣтъра, тъй като че чете по книга. Никой не би се сумнилъ, че ако се наеме да напише календаръ, той би написалъ нѣщо много по за вѣрване отъ обикновенитѣ календарчета. Ако съседитѣ мислехъ, да отиджтъ на лозе, тъй съ ѣденіе, тѣ се допитватъ до дѣда Жечо, и ако каже, че ще се развали времето, никоя жена не е до толкози глупава, што да си поведе дѣцата. Напротивъ, ако каже: „облачно е, но ще се изясни,“ колкото ще намръшено и да се гледа времето, вирѣгатъ колата и отиватъ. Че какъ не ще да се доверятъ, като никогато не е казалъ едно, а да се е случило друго.

Дѣдо Жечо знае, кога ще замръзне, или ще падне дебела сняга. Много пѣти всичкитѣ ни цвѣти въ градината биха измръзнали, тъй рано, рано на есенъ, ако не е той да ни вразуми, да ги приберемъ или да ги закрнемъ съ чувалчета и хастърчета.

Той разбира и отъ градинарство, и може да накара какъвъ да е градинарѣтъ, да напѣли и цвѣне. Знае да присажда стари дървета, а какви сладки плодове даватъ! Която лоза подръже, тя дава най много гроздие.

Дѣдо Жечо знае, гдѣ растжтъ най сладкитѣ ягоди и къпини и насочва дѣцата, тамъ да иджтъ. Неговата мъдростъ служи въ малкитѣ работи, както и въ голѣмитѣ и, даже, за най-дребнавитѣ въ живота. Запримѣръ, ако нѣкой съседка не може да си тури печката, или нѣкъ дими, стѣдъ като е турена, тя рече: „я извикайте дѣда си Жечо, дѣца, да видимъ той не може ли ни каза нѣщо,“ и не се минува дълго време, когато пристигне рѣчения старецъ, съ кожената престилка на кръста и очилата на носа. Първото нѣщо, което не каже е или: „печката дими, защото кумини ви не е очистенъ, та прѣчи,“ или „още една трѣба да се тури на горѣ, за да тѣгли по-добрѣ,“ и всичко се управля, вляза въ реда. Единжъ, даже, се случило това, печката димяла, огъня гаснѣлъ и никой не можалъ да каже причината. Дохожда дѣдо Жечо и първото нѣщо било да оправи ключа на печката. Веднага постѣдната започнала да гори, да бучи, както прави всѣка наскоро очистена печка. Не била работата голѣма, трѣбвало само да се оправи ключа, но на ли нѣмало кой да го забѣлѣжи?

Знае се даже, че веднѣжъ той спомогналъ на една негова роднина, която била превързала да тъче, това, гдѣто го викатъ „съ шест-тѣхъ крака.“ Отъ първо неможало да „отвара уста,“ но като дошелъ да стѣгналъ отдолу краката, по натисналъ единъ, два пѣти и за-

почнѣло да „отваря уста.“ Разбира се, че случан, подобни на послѣдния, сѣ твърдѣ рѣдки. ако не е даже и едничкия, защото по насѣ женитѣ сами умѣятъ да си редѣтъ становетѣ, но този е билъ извънреденъ, защото за пръвѣ пѣтъ се тѣчало „сѣ шестѣ крака.“

Да ли има нѣщо, което дѣдо Жечо не знае да прави, не можѣ ви каза, защото до сега не се е узнало. * * *

Георги Елиотъ.

Мария Анна Евансѣ се родила презъ мѣсецъ ноември, 1819 година, въ чифлика Арбурн, недалечъ отъ Гриффъ, въ Варвикширъ, Англия. Когато била на четири мѣсеца, семейството се примѣстило въ Гриффъ, гдѣто живѣла до двадесетѣ и първата си година, въ една двуетажна вехта кѣща, обрастнѣла сѣ бръшлянъ. Баща ѣ Робертъ Евансѣ, билъ здравомислящъ человекъ, по занятие зидаръ, послѣ управителъ на едно помѣщеніе. Майка ѣ била жена практична, способна и сѣ твърдѣ характеръ.

За третѣ дѣца, Христина, Исаакъ и Мария Анна, живота билъ твърдѣ монотоненъ въ Гриффъ. Само два пѣти на день минавалѣ трамвая по край кѣщата имъ, отъ Бирмингамъ за Стамфордъ.

Мария Анна била любезно, чувствително дѣте, твърдѣ предадена на игри, подражавала въ всичко брата си, и рано почнѣла да чувствувати, че ще стане „нѣщо.“ Когато била на четири години, сѣдала на пианото да свири, макаръ че не отбирала ни една нота отъ друга, само слугинята да ѣ мислѣ, че тя е вече голѣма личностъ. Дѣтинството си, тя прекарала щастливо.

Въ петата ѣ година, майка ѣ, като била слаба тѣлесно, пратила ѣ сѣ сестра ѣ Христина на пансионъ, гдѣто престояла три, четири

години. По-голѣмитѣ момичета ѣ галили и наричали „малката майка.“ На осмата ѣ година ѣ пратили въ по-голѣмо училище, гдѣто една отъ учителкитѣ ѣ г-ца. Левисѣ станѣла ѣ приятелка до животъ. Дѣтето страстно обичало четеніето. Първата книга що чела била: „Живота на Линнета“ която спасила презъ цѣлия си животъ, като спомѣнъ. Слѣдъ неѣ, тя чела много пѣти „Исоповитѣ басни.“ По това време една сѣсѣдка заела на сестра ѣ единъ отъ Валтеръ Скоттовитѣ романи, която го повѣрѣла преди Мария Анна да го доисчете. Твърдѣ отчаяна, че не могла да довѣрше приказката, тя започнѣла да си ѣ пише, до колкото ѣ помни, за да си ѣ има. Очуденитѣ ѣ родители взели повторно книгата и дѣтето се усѣщало щастливо. Майката

често пѣти мѣрѣла, че толкова много свѣщи се изгаряли вечеръ за четеніе, и справедливо се страхувала, че очитѣ ѣ ще се повредѣтъ.

Въ слѣдующето училище, гдѣто ѣ пратили, тя се учила тѣй добрѣ, што другитѣ ученички чувствували къмъ неѣ единъ видъ почетъ примѣсена сѣ страхъ. Презъ 1836 година се помнѣла майка ѣ. Мария Анна писала, по-сетнѣ въ живота си, на една своя приятелка тѣй: „Азъ бѣхъ на шестнадесетѣ години, когато вкуснѣ неисканата скѣрбъ, да се раздѣлишъ вѣчно сѣ нѣкого, и то бѣше отъ майка ми.“

На слѣдующата пролѣтъ сестра ѣ Христина се омѣжила и слѣдъ като се наплакали добрѣ сѣ брата си, че тѣй се раскѣсвало семейството имъ, тя напустнѣла учи-

лището и станѣла кѣщница.

Обичѣта ѣ къмъ книгитѣ растѣла. Тя си наела единъ учителъ за да дохожда да ѣ преподава френски, нѣмски и италиански, до като другъ ѣ преподавалъ музика, която тя страстно обичала. По-късно, тя учила старо-грѣцки, латински, испански и еврейски. Затворена сама на чифлика, жадна за знание, тя учила сѣ такъ вози усѣрдие и постоянство, което отъ послѣ

ГЕОРГИ ЕЛИОТЪ.

принесло богати плодове. Тя безъ съмнѣние е чувствувала нуждата отъ систематично образование, когато казва въ *Данаилъ Деронда*: „Ти можешъ да се трудишъ, но никога не можешъ разбра, какво е да чувствувашъ, че имашъ въ себе си силата на гения и пакъ да търпишъ робството, че си жена.“

Тя не пренебрѣгвала домашнитѣ си длъжности. Едната ѝ ржка била по-голѣма отъ другата (ржцѣтѣ ѝ били твърдѣ хубави), но това казвала тя, е отъ бутание масло и правение сирение. Въ двадесетата си година, тя четяла вече *Живота на Вилберфорса* Иосифовата, *Еорейска История*, Спенсеровата *Външбна Царица*, *Донъ Кихотъ*, Милтонъ, Баконъ, г-жа. Сомервилловата книга *Сродството на наукитѣ* и Вордсвортъ.

Тя вече разбираше, че знанието нѣма предѣлъ, затова казала: „Колкото за мене, азъ съмъ готова да сѣднѣ и оплачѣ невъзможността си да разберѣ, или изучѣ, поне една частъ отъ суммата предмѣти, които се представятъ за нашето размишление въ книги и живота.“

Около това време г-нъ. Евансъ напусналъ чифлика и се премѣстилъ въ Фолшилъ. Бѣднитѣ въ Гриффъ плакали и казвали: „Никога вече не ще имаме друга Мария Анна Евансъ.“ Въ Фолшилъ, тя се срѣщнала съ нѣколко интелегентни жени, съ които прекарвала щастливо а най-вече се наслаждавала отъ „прекрасната есенъ.“ „Душата ми е съюзена съ нежъ,“ казвала тя, „и ако бѣхъ птичка, азъ бихъ хвърчала около земното кълбо, само да ѣмъ слѣдѣжъ.“

На 1844 година, когато била на двадесетъ и петъ години, тя почнѣла да превожда Стравсовото съчинение: *Живота на Исуса*. Книгата била започната отъ друга една госпожа, но послѣдната помолила г-ца. Евансъ да ѣ довърши. Тя работила на нежъ приблизително три години, презъ всичкото си свободно време, а ѣ заплатили само петстотинъ лева.

Работата била трудна и изнурителна. „Когато можѣ да работѣмъ бърже,“ казвала тя, „не се уморявамъ, нито пъкъ съжелявамъ, че се е почнѣла работата, или съмъ се наела да ѣ вършѣ. Само съмъ наклонна да се зарекѣ, че никога вече не ще да превождамъ пакъ, ако доживѣѣ да корригирамъ Стравса. Когато превода билъ свършенъ, критиката се произнесла, че билъ „вѣренъ, точенъ дума за дума, мисълъ за мисълъ и фраза по фраза.“ Самъ Стравсъ билъ въсхитенъ отъ него.

Днитѣ се минували както обикновенно въ уединения ѣ домъ. По това време братъ ѣ, баща ѣ и тя посѣтили островъ Вайтъ, гдѣто видѣли прекрасния Алумски заливъ съ високитѣ

му стрѣмнини, слоеветѣ на които се издигатъ отвѣсно, като дѣга.

Малко по-късно Емерсонъ, както и други прочутѣ хора посѣтили градеца, гдѣто живѣѣла г-ца. Евансъ. Тя писала: „Азъ видѣхъ Емерсона, — първия *человѣкъ*, когото съмъ видѣла до сега.“ Голѣма прохвала, наистина отъ нашата „велика и тиха душа,“ както ѣ нарича той. „Толкова съмъ благодарна, че Карлайлъ е писалъ таквази елегия за Емерсона, щото съмъ поронила нѣколко сълзи отъ радостъ. Струва си, да се живѣе още въ свѣта, догдѣто се намиратъ хора, които тѣй се обичатъ и почитатъ.“

Всѣка вечеръ тя свирѣла на пианото на баща си, който слѣдъ дълги мѣсеци болѣдуване се поминѣлъ тихо, презъ 1849 година.

Изнурена отъ много грижи г-ца. Евансъ отишла съ приятелитѣ си, семейството Брей, на континента, за да посѣти Парижъ, Миланъ, италиянскитѣ езера и най-послѣ установила се за нѣколко мѣсеца въ Женева. Тѣй като срѣдствата ѣ били май къси, тя се трудила да продаде енциклопедията си *Британика* на половина цѣна, за да взема уроци по музиката и да слуша лекциитѣ по опитната физика отъ знаменития професоръ De la Rive. Тя, тоже, четяла внимателно социалистическитѣ теми на Прудона, Руссо и други, и писала на приятелитѣ си: „Днитѣ сѣ само по два часа, а азъ имамъ толкова много нѣща да правѣмъ, щото си тѣгамъ всѣка вечеръ окаяна, защото ми все остава нѣщо недовършено, което искахъ да свършѣ. Всѣки день си вземамъ по една доза отъ математика, за да заварѣмъ мозъка си да не стане мекъ.“

На завръщанieto си въ Англия, тя посѣтила семейството Брей, гдѣто се срѣщнала съ г-нъ. Шапманъ, редактора на *Вестминстерския Прегледъ* и г-нъ. Маккей, върху чийто *Прогрессъ на Разума* току що писала една рецензия. Г-ца. Евансъ трѣбва да е направила силно впечатление на г-на. Шапмана съ учеността и способността си, защото той ѣ предложилъ да му стане помощница-редакторка на списанието — едно необикновено положение за жена, тѣй като сътрудницитѣ му били Фрудъ, Карлайлъ, Иванъ Стюартъ Милъ и други отлични мъже.

Г-ца. Евансъ приела предложението и отишла да живѣе съ семейството му въ Лондонъ. Колко различенъ билъ живота ѣ тука отъ този въ Фолшилъ! Най-доброто общество, т. е. най-интелигентното, широко ѣ отворило вратата си. Хербертъ Спенсеръ, който току що напечаталъ съчинението си *Социалната Статистика*, станѣлъ единъ отъ най-добритѣ ѣ приятели. Хариета Мартино често дохождала да ѣ посѣщава. Гротъ билъ много добъръ спрѣмо нежъ.

Подредакторката била вече на тридесет и две години; голѣмата ѝ глава била покрита съ кждрава кафяна коса, сиво-синитѣ ѝ очи, симпатичната ѝ уста, голѣмата ѝ брада, блѣдното ѝ лице, тихия ѝ сладък гласъ, прилични на Доротена въ *Миддлмарш* — „гласа на душа, която е живѣла нѣкога въ нѣкоя еолска китара.“ Г-нѣ. Брей мислилъ, че главата на г-ца. Евансъ, слѣдъ тази на Наполеона, е била най-развита отъ вѣждитѣ до ушитѣ.

Тя имала извънредна способностъ за изражение и извънредна психологична сила, но главната ѝ привлекателностъ била всеобщото ѝ съчувствие. „Тя много приличаше на Сократа,“ казва Матилда Блиндъ, „по начина, по който караше да мислятъ хората, които имахъ случай да се срѣщнатъ съ нея; не вѣди да ли бѣше само единъ простъ кундораджия, или какъвъ да е другъ работникъ, тя никога не се задоволяваше, догдѣ не изнамѣрѣше, въ що особено се отличавахе този човекъ отъ подобнитѣ си отъ сѣщата класа. Тя всѣкога предпочиташе да слуша други да приказватъ, отъ колкото тя да разказва за себе си, като показваше добрината на сърдцето си, особено къмъ по-срамежливитѣ. Тайната ѝ се състоеше въ съчувствието ѝ, въ равномѣрния ѝ характеръ, леснотата съ която четеше характера и драматическия и гений.“ Никои не достига до знаменитостъ безъ това съчувствие.

Г-ца. Евансъ сега била вече отрупана съ работа. Първата ѝ статия била единъ дълъгъ прегледъ на Карлайловата книга *Живота на Иванъ Стерлингъ*. Тя много обичала биографиитѣ.

Великитѣ умове, съ които се срѣщала, правили живота ѝ постоянно веселъ. Тя се запознала съ Херберта Спенсера и пише относително него: „Ний сме дошли до общо съгласие, че не сме влюбени единъ въ други; но че нѣма никаква причина, защо да се не събираме толкова колкото ни се иска. Той е добъръ, приятенъ другаръ и всѣкога се чувствувамъ по-добъръ слѣдъ визитата му. Най-приятното нѣщо въ живота ми, слѣдъ моятѣ стари приятели, е приятелството на Херберта Спенсера. Ний се срѣщаме всѣки денъ и приятно си другаримъ въ всичко. Живота ми би билъ несносенъ безъ него.“

Никои не може каза, какво би послѣдвало отъ това приятелство, ако Хербертъ Спенсеръ не билъ ѝ препоръчалъ Георги Хенри Левисъ, човекъ съ голѣма способностъ за разговоръ, който билъ написалъ една *История на философията, два новели и няколко рецензии*. Г-нѣ. Левисъ билъ духовитъ и говорливъ човекъ, драматиченъ критикъ, актьоръ за нѣколко вре-

ме, несполучливъ редакторъ на единъ вѣстникъ и сѣщо тѣй несполучливъ въ семейнитѣ си работи.

Че обикналъ г-ца. Евансъ не е чудно; че тя се възхитила отъ него и сѣщевременно го съжелявала въ растроеното му семейство, и това не е чудно. Отъ първо, тя не го харесвала; но отъ послѣ писала: „Г-нѣ. Левисъ е любезенъ и внимателенъ, затова доста ме е привлекълъ, слѣдъ като се подразнихме за нѣколко време единъ други. Той е отъ малкото онѣзи хора, които сж по-добри отъ колкото се виждатъ. Човекъ съ сърдце и съвѣсть, но съ маска на легкомислие.“

Г-ца. Евансъ се е уморила отъ работата си, та и кой ли не се уморява въ този свѣтъ? „Умръзнало ми е отъ четение на статии и откъслѣци отъ ръкописи; ясно ми е вече, че моята глава никога не ще роди нѣщо при такви обстоятелства; но азъ съмъ търпелива... Вчера имахъ една дълга визита отъ Георги Комбъ. Той казва, че *Вестминстеръ* подъ мосто управление е най-важното срдѣство за просвѣщение по литературно отношение: *Единбургъ* подъ управлението на Жеффри, нищо не билъ. Желателно би било и азъ да мисля сѣщото.“

По причина на продължителното си главоболие, тя напуснала за време работата си и отишла да посѣти г-ца. Мартино. Въ това време, послѣдната пишла научни студии по *банжоплащанieto*, *Жената въ Франция*, *Евангелското учение* и пр.

На 1854 година, г-ца. Евансъ си дала оставката отъ *Вестминстеръ* и отишла съ Г-нѣ. Левисъ въ Германия; дѣло което всички, които ѝ обичатъ, трѣбва да го брожатъ, като великата погрѣшка на единъ великъ животъ.

Г-нѣ. Левисъ събиралъ материалъ за книгата си *Живота на Гете*. По тази причина тѣ отишли въ Веймаръ. Тука Георги Елиотъ срѣщнала Листъ и „за първъ пжтъ въ живота си видѣла що е дѣйствително въодушевление — за първъ пжтъ чула истинския гласъ на пианото.“

И двамата писатели прилѣжно работили. Георги Елиотъ описвала *Веймаръ за Фразеръ*, а Кумминъ за *Вестминстеръ*, превождала и Спинозовата *Етика*.

И двѣтѣ статии се печатали безъ подписъ, тѣй като не струвало да се знае, че жена ги е писала. Образованието на по-вечето жени било таквози, щото статии тѣ щѣли да се не взематъ подъ внимание, ако се знае, кой имъ е автора. За добра честь, днесъ свѣта е започналъ да си измѣнява понятието за нашия полъ. Женитѣ не имъ се нрави, когато ги гледатъ като по-долни; тогава нѣка се сдобиятъ съ такова

образование, каквото иматъ най-образованитѣ мъже.

Г-нъ. Левисъ не билъ добръ: „Това е голѣмъ испитъ за насъ бѣднитѣ драскачи, за които здравето е пари и толкози нужно, колкото всѣко друго скъпо нѣщо.“ Тѣ имали само една стая за работение, драсканieto на перото му ъхъ раздражнявало до полуда. Отъ парична точка зрѣние борбата имъ била по-трудна отъ всѣки други пѣтъ, защото имало четири уста да се хранѣтъ — тримата синове на Г-нъ. Левисъ и майка имъ.

„Ний сме твърдѣ заняти, а днитѣ сж много къси,“ пише тя. Тѣ четели презъ свободнитѣ си минути: Шекспиръ, Гетевитѣ съчинения; Хайневитѣ поеми; Лессинговитѣ *Лаокоонъ* и *Натанъ мѣдрецъ*; Маколеевата *Английска История*; Мурова *Животъ на Шериданъ* и много други, чийто заглавия само бихж отбѣгчили много отъ читателитѣ, а камо ли да ги исчетѣтъ всичкитѣ.

Смѣла.

МАЙЧИННИ ГРИЖИ.

Отъ В. Португаловъ.

Майчиннитѣ трудове, майчинитѣ грижи иматъ твърдѣ голѣмо значение при възпитанието на дѣтето. Нищо не може да замѣсти майката; тя е незаменима съ никого и съ нищо. Майката изцѣлю принадлежи на дѣтето и безусловно му е потребна всѣкога. Всичкитѣ нейни помисли и грижи сж съсредоточени върху едно нѣщо: дѣтето ѝ да бѣде живо и здраво. Дѣтето, тази частъ отъ майката, е най-скъпото нейно иманье; нищо не може да се сравни съ него и всичкия му животъ, всичката негова бѣдѣжностъ, преди всичко, зависи отъ самата нея, отъ грижитѣ ѝ за него, отъ умѣнието ѝ да го отхрани, отгледа и възпита. Тя полага основа на здравето за всичкото му по-нататъшно сѣществуване; тя посѣва въ него сѣмето на човѣщина, нравственностъ, доброта и истина и се грижи щото тѣзи сѣмена да не идѣтъ на пусто а да израстѣтъ и да дадѣтъ явни плодове. Въ всичко това, въ всичкитѣ тѣзи стрѣмления, грижи, и потици, нищо не може да се мѣри съ майката, нищо не може да ъхъ надмине. Само майката върши това всѣкога напълно и искрено, когато въ друга сфера и отъ страна на други хора всичко е, или само за лице, или пакъ служба. . .

Но жалното тукъ е, че, безъ да се гледа на всичката естественностъ на това призвание,

много майки не умѣятъ и не знаѣтъ какъ да изпълнѣтъ това си назначение. Нѣкои пакъ грѣшатъ противъ правилата на самата природа и затова тѣглѣтъ странню наказание. За най-добри и безспорни доказателства на това служѣтъ, въобще, безмѣрнитѣ и повсемѣстни смъртни случаи по дѣцата. Намъ се ще тука, макаръ и отчасти, да покажемъ кѣдѣ именно сж виновати сами майкитѣ и кѣдѣ това зависи най-вече отъ окръжаващитѣ обстоятелства и условия.

Споредъ британския медицински журналъ, смъртността на дѣцата въ първата година отъ живота имъ въ промежутѣтъ отъ 1881 — 1890 г. е била на хлядо 142 дѣца, а въ 1891 г. числото имъ възлизало на 149. Отъ това число 42 % сж умрѣли отъ растройство на пицеваренieto.

Моляхъ ви се госпожи! Тукъ статистиката и цифритѣ, които ви сж толкова не симпатични и неприятни, играѣтъ доста важна роля.

Отъ тѣзи цифри се вижда, че смъртността не е еднаква въ всичкитѣ европейски государства. Отъ статистикитѣ лесно ще се уверимъ, че тамъ, гдѣто по-добрь хранѣтъ дѣцата, тамъ и числото на умрѣлитѣ е по-малко. Въ Швеция и Норвегия, смъртността на дѣцата е най-малка — отъ 10 % — 13 %, но това се дължи най-вече на обстоятелството, че тамъ едва-ли не всичкитѣ майки сами доѣтъ дѣцата си, а не ги хранѣтъ съ друго нѣщо. Въ Бюртембергъ отъ дѣцата, що бозаѣтъ отъ майка си, умиратъ 13 %, когато при искусственно кърмене умиратъ 47.2 %. Виждате каква голѣма разлика; отъ дѣцата, що се хранѣтъ искусственно, почти четири пѣти по-вече отиваѣтъ въ гроба! Въ Мюнхенъ се забѣлѣжава такава разлика: отъ дѣцата, които бозаѣтъ отъ майка си, умиратъ 13.5 % а отъ искусственно кърменитѣ — 85 %. Въ южна Бавария, гдѣто майкитѣ съвсѣмъ рѣдко кърмѣтъ сами дѣцата си, смъртността у дѣцата възлиза на 50 %.

Санитарния лѣкаръ въ Ливерпулъ, Д-ръ. Копъ, въ 1000 случая изслѣдвалъ причината за смъртта на дѣца умрѣли отъ диария и съ какво сж се хранили тѣ. Отъ 718 умрѣли дѣца, само 30 сж били такива, които сж се хранили съ майчино млѣко; 391 хранени исклучително съ искусственна храна и 297 такива, които сж хранени смѣсено — и искусственно и съ майчино млѣко.

Отъ тукъ несъмнѣнно излиза на яве разликата между кърменieto на дѣцата само съ майчино млѣко и искусственното кърмене. Твърдѣ жалко е, че Моисей забравилъ да постави въ числото на свонѣ заповѣди още една: „отъ

гледай дѣтето съ собственото си млѣко, за да бѣде добрѣ и на двама ви.“ И всичко туй не е ли абсолютна истина, ако само съществуваше такъва на свѣта. . . Но тази заповѣдъ не само тукъ има значение. Тѣй напр., доказано е, че смъртността на незаконнороденитѣ дѣца е много по-голяма, отъ колкото на законнороденитѣ, което, впрочемъ, се обяснява отъ много постранични обстоятелства, а именно, че незаконнородилкитѣ майки — дѣвици — почти никога не кърмѣтъ сами дѣцата си, а ги подхвърлятъ на чуждитѣ хора. Ако незаконнороденитѣ дѣца се ползватъ съ сѣщитѣ грижи, както законнороденитѣ, то, разбира се, и тѣ би останали живи. Въ очитѣ на природата нѣма незаконнородени дѣца; прѣдъ нежъ всичкитѣ дѣца сѣ равни и се ползватъ съ еднакви граждански права. Даже въ онѣзи семейства, гдѣто родителитѣ живѣятъ граждански бракъ, макаръ че такъвъ бракъ официално не се смѣта за дѣйствителенъ, дѣцата се ползватъ съ сѣщитѣ права, както и законнороденитѣ.

Освѣнъ това, явяватъ се цѣлъ редъ социални условия, които предизвикватъ утолѣмяване смъртността на дѣцата. Въ градоветѣ, гдѣто населението борави по-вече изъ фабриктѣ и гдѣто числото на новороденитѣ дѣца е доста голѣмо — както въ английскитѣ градове Ливерпулъ и Манчестеръ, или въ нѣмскитѣ градове Хемницъ и Магдебургъ — тамъ смъртността на дѣцата е винаги по-голяма. Отъ друга страна, въ Франция и Швейцария, гдѣто числото на новороденитѣ е малко и населението отива къмъ намаляване, тамъ и числото на смъртнитѣ случаи е по-малко.

Не по-малко значение има тукъ и климата. Той е най-згодното сръдство за разпространение извѣстна болѣсть и върху здравитѣ дѣца. И наистина лѣтно врѣме, въ задушнитѣ дни, когато е много топло, се явява у дѣцата диария, която отнася въ гроба стотини отъ тѣхъ. Но отъ разстройство на стомахъ заболяватъ, почти изключително дѣца, що сѣ кърмѣтъ искусвенно, а не съ майчино млѣко.

Значи, че климата има тукъ само косвено влияние, а главната вина всѣ пакъ е искусствено кърмене.

Социалното положение на родителитѣ играе доста сериозна роль въ количеството на смъртнитѣ случаи у дѣцата. Между работното съсловие, по причина на бѣдността, смъртността на дѣцата изобщо е по-голяма. Добрѣ би било да се разпрѣдѣли смъртността на дѣцата споредъ класитѣ, т. е. каква е тя въ дворянството, у търговцитѣ, буржоазитѣ, духовенството и между военнитѣ. Твърдѣ интересно е явлението,

моего е забѣлѣзано въ Германия изобщо и частно въ Берлинъ, именно, тамъ сръдъ военното съсловие смъртността на дѣцата е по-малко разпространена, отъ колкото въ другитѣ съсловия. Въ Берлинъ, напр., смъртността у дѣцата изобщо е 12 %, въ цѣла Пруссия — 21 %, а между военнитѣ въ Берлинъ — 12 % т. е. на половина („Gesundheit“ № 4).

Всичкитѣ тѣзи данни ни учатъ че, до извѣстна мѣрка, смъртта и живота на дѣтето въ нашитѣ рѣцѣ, зависи не отъ случайни обстоятелства, а отъ правилното изпълнение на майчинитѣ грижи. Гдѣто майката съвѣстно и напълно изпълнява тѣзи си грижи, тамъ живота и здравнето на дѣцата сѣ напълно обезпечени.

Длъжността на майката никакъ не е тѣй легка. Ще приведемъ писмото на една госпожа отправено къмъ една млада майка, за да си съставимъ понятие, колко сѣ сложни, мъчни и всеобемлющи нейнитѣ грижи*).

„Ти се оплаквашъ, че твоего майчино щастие е отровено съ нѣколко горчиви капки, тѣй като щастieto ти е било да родишъ и да имашъ работа съ слабо и нежно същество. Бѣди твърда, драга моя, хиляди майки въ първо време — догдѣто привикнатъ на новото си положение — дохождатъ до отчаяние сѣщо както и ти, а и азъ преди шестъ години испытахъ сѣщитѣ горчевини и бѣхъ подложена на сѣщитѣ мъки. Но нѣка и на двама ни служи за утѣшение това, че моето слабо дѣтенце сега, макаръ че не е кой знае какъвъ герой, ала всѣ пакъ станѣ здраво и силно дѣвойче. Азъ на драго сърдие ще ти обадижъ, какъ се обхождахъ съ своето слабо, но обично дѣте; наистина зарадъ него азъ употребихъ несмѣтно количество грижи, търпѣние и самопожертвование, но майчината любовъ е въ сила всичко да надвие и е готова на всѣкакви жертви.“

„Когато се роди моето дѣтенце, то тѣжеше всичко 2 килограмма, а ти помнишъ още отъ училището, че на едно нормално родено дѣте тежината е около 8 фунта, или около 3200 грамма. Не ще и дума, че малката тежестъ душеше сърдцето ми, но лѣкарьтъ ме увѣри, че ако зема да го кърмѣ сама грижливо, то ще заякне. За щастие, азъ можахъ да зема върху си тази приятна длъжностъ. При това, обаче, забѣлѣжи се, че на дѣтето недостига храна и че е наклонно къмъ коле (болка въ червата), а това ме накара да съобразявамъ и своята храна споредъ неговата. Азъ бѣхъ припудена,

*) Тукъ правимъ само извлечение отъ това писмо, защото много нѣща, казани въ него, като наставления за младитѣ майки ни се виждатъ неприложими на практика. Певодача.

макаръ и временно, да се откажж отъ всѣкакви раскошни ястия и да се огранижъ преимущественно на суха, но питателна храна. Азъ трѣбваше да се въздържахъ отъ всѣкакви възбуждения и вълнения, защото най-малкото ми отклонение отъ диететическия начинъ на живѣяние, всѣкога влечеше подирѣ си крайно резки и неприятни слѣдствия за дѣтето ми. Да ти изброявамъ цѣлия списъкъ отъ разнитѣ предметъ, що съмъ употребявала за храна и пиене презъ всичкия периодъ на кърмения, нѣма нѣкоя особена важность. Това можешъ намѣри, въ което обичашъ ръководство, та макаръ и въ книгата на Жука „Майки и Дѣца.“

„Всѣки день, безъ да обръщамъ даже внимание, че вали дребенъ дъждецъ, азъ изнасяхъ момиченцето си на чистъ въздухъ и никога не го оставяхъ само въ ржцѣтъ на слугинята, а всѣкога грижливо слѣдѣхъ сама за него. Когато се случеше да има сѣверенъ или сѣверо-источенъ вѣтръ, ний стоѣхме у дома и презъ това врѣме правѣхме расходнитѣ си отъ една стая въ друга. Догдѣто сѣдѣхме въ *едната* стая, *другата* въ това време се провѣтриваше; слѣдъ това се премѣствахме пакъ въ нежъ, и т. п. По този начинъ, ний имаме всѣкога чистъ въздухъ въ стаятъ, което указва твърдѣ благотворно влияние на дѣтето ми.

„Всичкото си внимание азъ съсредоточавахъ върху чистотата въ къщи, въ всичкитѣ стаи за живѣние, а особено пакъ слѣдѣхъ за чистотата на дѣтето си. Обикновено рано утрина азъ къпѣхъ дѣтето си, а не нощно време или пакъ на сутъ стомахъ, както що правѣхъ други майки. Щомъ забѣлѣжехъ, че се зацапа дѣтето ми, азъ тозъ часъ го омивахъ съ сѹнгеръ. Всѣки день му промѣняхъ прѣпиркитѣ и то два пѣти: утрина и вечеръ; покривкитѣ, постилкитѣ и калѣфитѣ на възглавницитѣ туряхъ да се провѣтриватъ на двора и то не по-малко отъ половинъ денонощие. Онѣзи които се провѣтривахъ денѣ, нощѣ ги внасяхъ въ стаята и наопъки — онѣзи, които нощувахъ на двора, употребявахъ ги денѣ. По този начинъ се извѣтриваше и най-малката лоша мерпзма. Въздуха въ стаята на дѣтето ми бѣше всѣкога чистъ и прѣсенъ. Всѣки пѣтъ, слѣдъ като окжпѣхъ дѣтето си, а особено подиръ сучението (бозанието), азъ нстривахъ мѣничкитѣ му устица съ чиста бѣла, отъ тънко платно, кърпичка; съдѣтъ, слѣдъ всѣко употребление, измивахъ грижливо, изтривахъ го и като го покрпемъ съ чиста покривка, държехме го въ чистота и редъ.

„При всичкото това пазение, представи си, мила ми приятелко, че пакъ — ако и рѣдко —

се случваше разстройство въ стомаха на дѣтето ми и се явяваше диария. Но азъ този часъ отстранявахъ тѣзи нѣща, щомъ като направѣхъ съгрѣвающъ компресъ на стомаха му. Щомъ като забѣлѣжехъ, по изверженията на дѣтето, че въ червата му става нѣкакво време (ферментация), азъ му поставяхъ клеستيرъ отъ топла-вода 25° Целзиевъ. Отстранѣхъ ли това, азъ добивахъ най-добро слѣдствие: дѣтето заспиваше и добрия съгъ го укрѣпяваше.

„Щомъ забѣлѣжехъ, че стомахътъ на дѣтето е слабъ, азъ опредѣляхъ редъ въ кърмения — слѣдъ всѣки три часа: въ 5 часа утринъ първи пѣтъ и въ 10 часа вечеръ — по слѣденъ пѣтъ. Съ това се отстраняваше препълнуването стомаха на дѣтето и то не повръщаше, съсирено. . . .

„Слѣдъ като кърмехъ дѣтето си половина година, азъ рѣшихъ полегка-легка да го отбѣжъ и за това, преди всичко, си набавихъ Сокселе-товия апаратъ, а послѣ си доставихъ мѣлко смѣсено съ овесяно брашно въ количество 50%. Подиръ туй почнахъ да употребявамъ супа отъ телешко месо съ болгаръ. Всичко това предварително се процѣждаше грижливо. Дѣтето ми всѣки день изѣждаше 1½ литри мѣлко.*) Трѣбова да забѣлѣжа, че кърмения азъ никога не употребявахъ като сръдство за умиряване на дѣтето, както що правѣхъ по-вечето майки. Такава едва ли не стикватъ щиквата или пакъ биберона въ устата на дѣтето. Твърда храна почнахъ да давамъ на дѣтето си едва на втората година. На обѣдъ освѣтъ супа, давахъ му кравенско мѣлко, кокоши мѣсо, а презъ день даже сухаръ (навърно натопенъ въ мѣлко). Само слѣдъ отбѣванието, азъ приучихъ дѣтето си на сухи овоция и то най-легки, но грижливо избѣгвахъ всѣкакви лютливи работи; давахъ му орисъ (6 пѣти преваренъ), разни бобови растения, прецѣдени презъ сито, тъй щото да се получи само една слизиста растителна течность, или пакъ му давахъ мѣчна кашлица отъ овесянь болгаръ.

„И така спасението и развитието на своето дѣте, азъ дължжъ най-много на строгого изпълнение основнитѣ хигиенически правила и ако и ти, мила ми приятелко, точно и правилно се ползувашъ отъ въздухътъ, водата и диетата, то ще се избавишь отъ много мъки и ще предвардишь рожбата си отъ множество дѣтски страдания. . . . И тогава, като надвиешъ всичко това, ти ще бѣдешъ въ правото си да се причислишь къмъ най-щастливитѣ майки.“ То-

*) Ще прибавимъ отъ себе си: ний казваме, че, до поникването на зѣнитѣ, майката не трѣбова да храни дѣтето съ друго, освѣтъ съ собственото си мѣлко.

ва дълго писмо не е нищо друго, освѣнъ просто единъ разговоръ между двѣ жени, но то е доста поучително за младитѣ майки (Gesundheit. № 3).

Обаче не трѣбва да бждемъ жестоки и не можемъ да изискваме изпълнението на длъжноститѣ отъ всѣка майка, та макаръ въ що и да е. Много често, въпрѣки всичкитѣ си силни желания, майката не може сама да кърми дѣтето си. Отъ друга страна, у нейъ може да се поквари млѣчното влагалнище, да се исприщятъ грѣдитѣ ѝ, или пакъ тя е така малокръвна, нервозна, раздразнителна и впечатлителна, до толко се вълнува отъ всѣкакви дреболии, штоо кърмепието ѝ би погубило съвършено дѣтето. А може просто да нѣма млѣко и дѣтето да гладува. Тогава какво да прави? Трѣбвало би да търси дойка. Не всѣкога майката е толкова щастлива, штоо да може да дой сама дѣтето си. Казвамъ „щастлива“ за това, защото да не кърми е нещастие, както за дѣтето, така и за майката. Жени, които раждатъ, но не кърмятъ сами дѣцата си, обикновено биватъ или такива, които често раждатъ, или страдатъ постоянно отъ болѣсти въ половитѣ органи; и дѣтето сжщо страда, защото се дава въ рѣцѣтъ на чужда жена, а да повѣришь сждбата, бжджшността, живота и здравнето на своето драгоцѣнно първаче другиму, е крайно рисковано. Обаче, отъ двѣ злини обикновено се избира по-малката. Споредъ това, да се зема дойка е всѣкога по-добръ, отъ колкото искусствено кърмене.

Но, ето, че не всѣкога и не всѣкждѣ може да намѣри човѣкъ дойка. Да доставишь добра дойка въ провинцията, е много по-мжчно, отъ колкото прѣсенъ ананасъ*).... Това не е тѣй лесно, както въ Франция, гдѣто Бретанъ доставя на Парижъ дойки въ най-цвѣтуще здравие...

Тѣй штоо човѣкъ нѣкой път по неволя бива принуденъ да прибѣгне къмъ искусствено кърмене.

Много жени, които добръ и нравствено сж възпитани, ако знаехъ предварително, че неще могатъ да кърмятъ сами дѣтето си и какви мжжи ги чакатъ, въ такъвъ случай, навѣрно, бихъ сж отказали да се омжжтъ, нежели да бждатъ половинъ майки и сжщински мжченици... При все това, виждаме че кърмятъ дѣца съ кравешко млѣко... Наистина кърмятъ, ала рѣдко... А защо? За това, защото между кравешкото млѣко и женското има голѣма разлика. Както женското млѣко, така и кравешкото наистина съдържатъ едни и сжщи

главни съставени части, а именно: масло, захаръ и сирѣще. Обаче по количеството и качеството на тѣзи вѣщества, тѣ се различаватъ доста много. Така напр., сто грамма женско млѣко съдържа 3.1 грамма масло, а сто грамма кравешко — почти двойно — 5 грамма. Въ женското млѣко има всичко 1 граммъ сирѣще, а въ кравешкото 2 1/2 — три пжти повече, но за тѣй пакъ въ женското млѣко има 6.2 грамма захаръ, а въ кравешкото всичко 4. По тази причина женското млѣко е по-сладко, по малко тлѣсто и значително по-рѣдко отъ колкото кравешкото. Да допуснемъ сега, че ще разредимъ съ вода кравешкото млѣко и че ще му прибавимъ захаръ — била тя млѣчна, или пакъ обикновена, цвѣкловична. При все това, пакъ ще има сжщественна и доста чувствителна разлика. Ето въ що се състои разликата. Земете въ една чаша женско млѣко и му прибавете нѣколко капки стомашенъ сокъ (солена млѣчна киселина съ пепсинъ), млѣкото тозъ часъ ще се съсири и ще земе изгледъ на тѣнки нѣжни парцалчета. Повторете този опитъ съ кравешко млѣко и виѣ намѣсто тѣнки парцалчета, ще получите съсирени буци отъ казенъ, които сж твърдѣ много гжсти. Това сжщото става и въ малкото стомахче на бозайничето дѣте. Майчиното млѣко се съсирва но въ нежни, легки парцалчета, които бърже се хлѣзватъ отъ стомаха въ червата и тамъ се поглѣщатъ отъ организма, когато кравешкото млѣко се обръща на буци които мжчно преминаватъ въ червата и нежния стомахъ твърдѣ мжчно може да ги смеле. И ето, че дѣтето повръща съсирено млѣко

Наистина Соклестъ е изнамѣрилъ уредъ за обеззаразяване на млѣкото, но този уредъ само предпазва млѣкото да не би да добие бактерии и микроби, които произвеждатъ гниение въ млѣкото или пакъ ги унищожаватъ, ако вече сж се развѣдили. Но този уредъ не може да направи нищо, за да не се съсири казенна на млѣкото въ буци. Ето защо у много дѣца, които се кърмятъ даже при помощта на Соклетовия апаратъ, сѣ пакъ се явява разстройство на стомаха и смъртността при таква дѣца, макаръ че се намалява, ала пакъ е доста повече, отъ колкото при дѣца, които се хранятъ съ майчиното си млѣко. Съ една рѣчь, колкото и да сме искусни, майчиното млѣко е незамениемо съ нищо. И заповѣдта „кърми дѣтето си съ собственото си млѣко“ ще остане въ всичката си сила и ще има значение за винаги.

Превелъ отъ руски: Т. ГАНЧЕВЪ.

*) Тѣй нареченото Американско плодовито дърво.

СМѢТКИ

Рѣдко се намиратъ мъже, които държатъ точно смѣтка на приходитѣ и расходитѣ си, а не само на рѣдко се намиратъ жени, които държатъ смѣтка на приходитѣ и расходитѣ на кѣщата си, но едвамъ ли можемъ намири жена, кѣщница, която държи точна и права смѣтка по насъ.

Много жени не държатъ смѣтка, защото имъ се отнема времето, а има и таквизи, които не се наематъ поради чувството, че не знайтъ точно какъ се държатъ смѣтки.

Нѣма по-добро време отъ Новата Година, за да се почне да се държатъ смѣтки; затова мислимъ, че не ще бѣде злѣ ако внушимъ нѣколко мисли, като какъ може, коя да е жена да държи редовна смѣтка презъ цѣлата година, като всѣка вечеръ преди лѣгане отдѣля по петъ минути, за да напише всичко що е купила презъ деня, и всѣки мѣсець отдѣли половина часъ, за да си уравни смѣткитѣ.

Само една книга е доволно, и тя да е 16 сантиметра дълга и 10 широка. Нѣка бѣде начертана, хоризантално, но не и отвѣстно. Книгата да е съ черна покривка, за да се не цапа лесно.

Да се присмѣтнатъ заглавията на различнитѣ расходи и да се сгрупиратъ, колкото се може по на малко.

За примѣръ „Бакалски“ да включва всичко що може да се купи отъ бакалитѣ.

„Провизии“ да включва, мѣсо, кокошки, зеленчуци, риба, раци и пр.

Въглицата, дървата, газа, свѣцитѣ да влѣзатъ подъ заглавието „Отопление и освѣтление.“ „Докторъ“ да включва визитата на самия докторъ и цѣроветѣ.

„Покѣщнина“ да включва всѣко ново нѣщо, що се набавя, като чинии, ленени или памучни пишкири, покривала, столове, маси, картини и пр.

„Заплата на слуги“ да включва пранне, мненне, мазанне кѣщата, градинарство и пр.

„Библиотека“ да включва книги, списания, вѣстници, хартия за писма, пощенски марки, и пр.

„Въспитателни“ всичко що се отнася до училището, било то учебници, музика, рисуване и пр.

„Облѣклото“ трѣбва да се раздѣли на толкова части, колкото лица има въ семейството и за всѣкому да има отдѣлна смѣтка.

„Дреболни“ да включва многото нѣща, ко-

ито не могатъ да се помѣстятъ, ни подъ едно отъ спомѣнатитѣ заглавия.

Горѣспомѣнатитѣ сж дадени само за примѣръ, но всѣка жена ще си нареди тѣзи, отъ които тя има нужда, затова много ще изоставятъ нѣкои отъ даденитѣ, а други ще иматъ нужда да прибавятъ.

Слѣдъ като сж сгрупирани различнитѣ заглавия, тогава да се начъртае дѣсната страница отгорѣ на долу въ толкова стълпове, колкото заглавия има, да бѣде всѣкой съ по единъ сантиметръ широчина, а да се остави отъ лѣвата страна мѣсто около два сантиметра за мѣсеца и датата.

Първата скица ни дава идея каква трѣбва да бѣде дѣсната страница на книгата ни. Всѣко заглавие е отбѣлѣжено отгорѣ.

Януарий 1896	Бакалски	Провизии	Плата на слуги	Отопление и освѣтление	Библиотека	Въспитание	Облѣкло	Дреболни
Ян. 1.	5.	3.						40

Дѣсната страница на смѣтната книга.

Ако е възможно, да се намири една книга съ тридесетъ и една хоризантални линии, съ два сантиметра празнина отгорѣ и толкова отдолу. Това много би спомогнало да се опростотвори работата, тъй като смѣтката на цѣлия мѣсець ще стои само на една страница и лесно би послужила, ако е нужно да се провери нѣщо.

Лѣвата страница трѣбва да стои само за пари приети отъ кждѣ и да било. Тази страница да е начертана само съ хоризантални линии, но съ стълпове отъ лѣво за датата, а отъ дѣсно за паритѣ, а празното мѣсто да се изпълни съ обяснение отъ кого, или отъ кждѣ сж получени паритѣ. За примѣръ ако паритѣ сж получени отъ приходъ, отъ работа, или пъкъ отъ мъжа или бащата.

Умно би било всѣки денъ да се вписватъ приходитѣ или расходитѣ. Не е добръ човекъ

да се облѣга на памѣтъта си. Нѣкога двадесетъ и четири часа време сж доволно, за да заличѣтъ всѣка дупя отъ по-малкитѣ дреболии. Сжщо тѣй добръ е, да се помни и туря датата на лѣвата страница, както и на дѣсната, съ годината наедно, защото може да ни улесни, когато по-послѣ търсимъ цѣната или количеството на извѣстно нѣщо.

Въ тетрадката трѣбва постоянно да има една поппивателна, равна по форматъ съ страницата, за да си служимъ щомъ впишемъ нѣщо. Тя спомага въ икономисване на време, защото не щемъ да чакаме, за да изежхне, и още ще пази книгата чиста.

Едно парче чиста хартия за исчисление, трѣбва, тѣй сжщо да се намира и да се замѣсѣтъ, щомъ първото се е исписало съ цифри.

Когато се изпълни страницата трѣбва само да се съберѣтъ суммитѣ въ отдѣлнитѣ си стълпове и тогава сбора на всичкитѣ стълпове ще даде суммата израсходвана за мѣсеца, а това е вече много чиста идея, колко сме похарчили въ единъ мѣсець време.

Има мнозина, които ще възразѣтъ, та като знаемъ смѣтката на расходитѣ си „какво можемъ

Януарий 1896		Лева	
Ян. 1.	Получихъ отъ М. С. Р.	35.	25.

Лѣвата страница на смѣтната книга.

стори? Расходитѣ сж си пакъ расходи.“ Никакъ не е тѣй. Щомъ знаемъ колко ни сж расходитѣ, ний лесно ще се интересуваме да знаемъ и приходитѣ си. Щомъ знаемъ едното и другото, ний вече не ще харчимъ по-вече отъ колкото имаме. Всѣкога става разсипничество, защото си не знаемъ смѣтката. Рѣдко ставатъ банкротства тѣй съ отворени очи, повечето се случватъ тамъ, гдѣто се върви слѣпешката.

Жената трѣбва да знае колко пари има,

или може да има и никога да си не предполага по-голѣмата сума, а всѣкога по-малката. Тя може да намали въ много нѣща. Захарята, кафето, маслото могатъ да бждѣтъ въ по-малки количества. За забѣлѣжаване е това, че много жени като мѣмрѣтъ мжжетѣ си да пиятъ по-малко вино, тѣ сами сж твърдѣ теракия за кафе. Има жени, които си варѣтъ кафе по три, четири пѣти на день. „Това не е нищо,“ казватъ тѣ. „Това е много нѣщо,“ казвамъ азъ. „Това не е нищо“ ги прави да купуватъ всѣки мѣсець по килограмъ кафе, а захарята, тя сама по себе си съставлява особена сума. Ако тѣзи госпожи си държахъ смѣтка и кажехъ, че единъ килограмъ кафе значи 3 лева (отъ най-долното качество) и да туримъ, че има около $1\frac{1}{2}$ —2 килограмма захаръ, ето ти другъ левъ, а това сж вече четири петъ лева. Съ тѣзи четири, петъ, лева, значи че ще се купи шестъ до седемъ пѣти по единъ килограмъ мѣсо, което ще храни една седмица едно семейство отъ петъ, шестъ души.

Има пакъ други жени, рѣчи имъ да сготвятъ, а тѣ разбиратъ, че трѣбва да обѣрнатъ цѣлото гърне масло въ тенжерата. Тѣ съвсѣмъ малко искатъ да знаѣтъ че килограмъ му се дава $2\frac{1}{2}$ лева. Тѣ знаѣтъ, само: „Мжже, маслото се свърши,“ пакъ и начина, по който го казватъ, кара челоуѣка да мисли, че тя иска да каже: „Видѣ ли, каква съмъ героиния? свършихъ го, хемъ тѣй на бърже, на бърже. Хж! да те видѣ пакъ да донесешъ.“ Нѣкои могатъ да възразѣтъ. „Е че какъ тѣй могло да се готви безъ масло?“ Истина е, че не може да се готви безъ масло, но сжщо таквази истина е, че може да се готви съ по-малко масло. Криво е, да се мисли, че ѣстнето трѣбва да плуве въ масло, за да е вкусно. Много жени просто истощаватъ стомаситѣ на дѣцата си съ тѣхнитѣ вѣчно твърдѣ мазни ѣстнета. „А бе, ѣждь бе, синко“ се моли тя на дѣтето си, и се чуди каква е причината, защо нейнитѣ дѣца не ѣдѣтъ.

Домакинята може да направи твърдѣ много икономия въ облѣклото, като има похарчената сума за всѣкой отдѣлно. Тогава Иванка не ще се сърди, че на кака ѝ все купували нови дрехи, а нежъ раскарвали съ вехтото. Госпожата не ще да си купува плюшенъ фиѣтанъ, когато мжжа ѝ ходи още съ минжлогодишнитѣ си отрити дрехи. Да, съ държение смѣтка въ една кжща, всичко ще се види ясно, защото цифритѣ ще блѣщѣтъ на тетрадката.

Единъ милионъ и четиристотинъ хиляди лева за двадесетъ и петъ стотинки.

Предмѣтитѣ, които служатъ въ нуждитѣ ни произхождатъ отъ три различни извора: природата ни дава суровитѣ материали; индустрията ги взема, преобразява и приспособява за нашето употребленіе, най-послѣ търговията ни ги донася, за да си служимъ съ тѣхъ.

Има нѣща, които не изискватъ много работа за да се приготвятъ за примѣръ: плодове, дървата за отопление. Има нѣкои, които искатъ малко приготвление тѣй: воденицата превръща житото на брашно, съ което си служи хлѣбаря. Най-послѣ има други, които безъ работата на човѣка, не струватъ почти нищо. Истина е, че природата имъ придава една долна стойностъ, но работата на човѣка увеличава тази стойностъ.

Да предположимъ, че едно орѣхово дърво струва 25 лева на корена. Да го слѣдимъ догдѣ излезе отъ работилницата на доврамаджия, преобрѣнато на маси и гардероби: трѣбва да се отсѣче, одѣла, нарѣже на дъски, да се занесатъ у доврамаджия. Цѣната на дървото се е вече увеличила, защото доврамаджия не може да го работи, догдѣто е още на корена; трѣбва да му се занесе на дъски и талпи, затова трѣбва да се плаща на работници, които сж го изработили тѣй. Ако доврамаджия направи съ нашето орѣхово дърво деветъ, десетъ парчето мебели, тогава цѣната на орѣховото дърво се въскачва до толкова, колкото струватъ мебелитѣ вкупомъ. Въ този случай, индустрията е въскачила цѣната на първия материалъ; въ това произведение тритѣ извори на богатството: природата, индустрията и търговията сж съдѣйствували за окончателната цѣна на предмѣта.

Книгата, която държите въ ржката си може тоже да послужи за примѣръ. Цѣната на първоначалния ѝ материалъ е твърдѣ малка. Какъвъ е първоначалния материалъ? Хартія, буквитѣ и мастилото за печатаніе. Памука и лена произлизатъ отъ земята, а знаемъ, че хартіята се прави отъ памучни и ленени парцали. Печатарскитѣ букви, които отпечатватъ думитѣ, сж съставени отъ два метали дадени отъ природата; но тѣзи два метали, оловото и елава, сж претърпѣли измѣненіе преди да си служимъ съ тѣхъ.

Печатарското мастило съдържа масло, което

човѣка съ трудъ е искараля отъ леномото сѣме, и отъ сажди добити отъ гореніето. Ето, всичкитѣ първоначални материали. Каква имъ е цѣната? Тя не е, ни една двадесета отъ цѣлата стойностъ на книгата. Но трѣбва да се плати на фабрикантина за хартіята, на фабрикантина за буквитѣ, на механика който прави машинитѣ за печатаніе, на ковача, който е направилъ формитѣ, въ които се нареждатъ буквитѣ, на управители на печатницата, на словослагателитѣ, на печатаря, на корректора, на подвързача, на преносачитѣ, на книжаритѣ и чирацитѣ имъ; най-послѣ трѣбва да има капиталъ на ржцѣ, за да се плати на работницитѣ щомъ си свършатъ работата, а този капиталъ трѣбва да се вземе съ лихва, която тоже се вадѣ отъ цѣната на книгата. Азъ оставамъ на страна автора; неговата работа се не брои; той ще се чувствува възнаграденъ за труда си, ако е сполучилъ да извади на бѣлъ свѣтъ една полезна книга, ако е сполучилъ да ви даде нѣколко добри наставления и нѣколко ясни познания. Колко много работа! Колко хора трѣбва да се трудятъ! Колко много пари расхарчени, догдѣ се добие малката книжка!

Има другъ единъ примѣръ, който по-ясно отбѣлѣжава това. Половинъ килограмъ желязо се купува за 25 стотинки. Забѣлѣжете, че желязото е преминало презъ ржцѣ веднѣжъ. Вий трѣбва да си спомните, че природата не дава желязото таквози, каквото го видимъ и че пенцѣта го е отдѣлила отъ рудата.

Съ половинъ килограмъ желязо могатъ да се направятъ 80,000 яйцевѣ на часовници. Тѣзи малки яйцевѣ сж тѣнки, като косъмъ, тѣ сж навити витлообразно и служатъ да управятъ движението настроено отъ голѣмия яй. Всекой малкъ витлообразенъ яй, когато е изработенъ отъ нѣкой искусенъ работникъ струва 18 лева. И тѣй ако помножите 18 лева 80,000 пѣти, ето ви, една индустрия, която произвежда единъ капиталъ 1,440,000 отъ 25 стотинки. И тѣй работата е най-главния изворъ на богатството.

Трѣбва да се преучваме да работимъ и то, догдѣ сме млади. Да се приготвимъ, още отъ училищата за занятіята, които можемъ да си изберемъ, когато дойде време. Но да помнимъ, че какъвто и да ни бѣде занаята, това що учимъ въ училището днесъ ще ни трѣбва. Когато станемъ чираци, да си отваряме очитѣ и залягаме да станемъ най-добритѣ работници. Никога да не забравяме, че човѣкъ носи въ ржцѣтъ и главата си извора на щастіето си.

ВЕЧЕРЬ ОКОЛО ЛАМБАТА.

Зората, които се освѣтляватъ съ въздушенъ газъ, електричество и петролъ или каменно масло, по предпочитатъ послѣдното, защото свѣтлината не е много свѣтла и кжщата по прилича на у дома.

Но, ламбата за да изпълня на цѣло работата си т. е. да дава доволно свѣтлина спокойствие и приятностъ, изисква много внимание и вѣщия, които твърдѣ на често липсоватъ.

За много жени чистенето на ламбата е длъжностъ, която се избѣгва щомъ се може, отъ което послѣдва дименето на ламбата и мъгливото и свѣтене.

Тайната на доброто освѣтление е чистотата. Съда който съдържа петрола трѣбва отъ време на време съвършено да се испразни, омие съ горѣща вода и сода и внимателно да се изсуши преди да се напълне отъ ново съ масло, иначе ламбата ще почне да цука и праша щомъ се запали.

Нѣкогашъ, само едно просто измиване, даже, не спомага; ако би да е тъй, тогава налива се малко аммониякъ, исплакнута се на всѣкъкъ и исцѣжда се. Лошата меризма проплазя отъ кафяната отайка що се е събрала на джното, а аммонияка ъж премахнува.

Фитилото на ламбата трѣбва внимателно да се избѣрева съ едно парче шамоа а прегорѣлитѣ части да се истриватъ съ малко сода. Фитилата трѣбва всѣки двѣ седмици да се варижтъ въ вода и сода.

Всичкиѣ прегорѣли части на фитилото трѣбва всѣкидневно да се премахватъ. Това се прави съ една клечка кибритъ. Нѣкои кжщници мисляжтъ, че по-добръ е да се отрива съ единъ парцалъ. Не равномерното горение на пламъка се причинява отъ прегорѣлитѣ части на фитилото, които трѣбваше да се премахнажтъ.

Пламъка се осилва и ламбата не пуше, ако се сvari фитилото въ оцетъ и да изсхъне добръ преди да се тури на ламбата.

Стъклениѣ шишета на ламбата могатъ да се калѣжтъ, ако се турижтъ въ единъ съдъ, въ който е натуренъ талашъ, залѣжжтъ се съ студена вода и се оставяжтъ на огъня, догдѣто завржжтъ. Слѣдъ това каление нѣма нужда да се мижжтъ на често, но да се избѣрватъ, като се наджхатъ. Трпение съ суха сода може да извади пятната по какво да е стъклено шише.

Нѣкогашъ шишето стои мъгливо, макаръ че е чисто, но това се премахва, ако се истриве

съ суха ситна соль. Много шишета се счупватъ безъ време, само защото сж много голѣми и сж много застѣгнати на ламбата, та като се нагорѣщжжтъ нѣма мѣсто за расширение на стъклото.

Много по-дълго време, би служила ламбата ако се сменя фитилото, когато се гаси пламъка. По-вече хора оставатъ фитило то издигнжто, а маслото постоянно се искачва по влакната, а като фитилото не е запалено, петроля само служи да омерисва стаята.

Много лоши случки ставатъ съ ламби, по причина на невниманне. Никоя ламба не трѣбва да се пали, ако не е поне три четвърти пълна съ петролъ. Когато има само малко петролъ въ ламбата, тогава се образува единъ запалителенъ газъ, който ако не се остави да излезе може да избухне, щомъ се доближи запаления кибритъ, строшава съда, распрѣсва маслото и изгаря всичко що досегне.

Вода не може да изгаси пламнжло масло, но сухъ пѣсѣкъ може, затова не е лошо предпазительно срдство да си имаме едно сандѣче съ пѣсѣкъ турено нѣкъдѣ на лесно. Ако нѣмаме пѣсѣкъ, тогава такъвъ пламъкъ може да се задуши съ нѣкой вехтъ вълненъ парцалъ.

Бѣлитѣ порцеланени абажури даватъ найзадоволителната свѣтлина, макаръ, че мнозина предпочитатъ кремавитѣ. Зеленитѣ абажури сж красиви денемъ, но нощемъ правѣжтъ свѣтлината неестественна. Червенитѣ хвърляжтъ розова свѣтлина възъ цѣлата стая, но тя пѣкъ е вредна за очитѣ, понеже силно ги раздражава.

Изъ Household.

ЗА МЛАДИ ДѢВОЙКИ

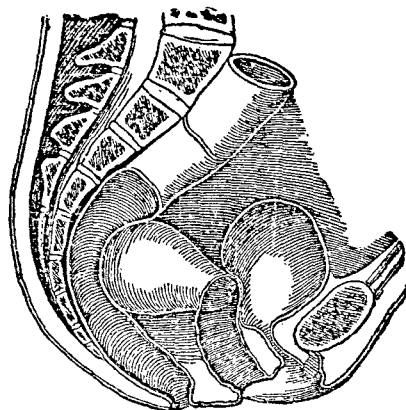
Бесѣди за здравето на жената.

(Кратки познания по анатомията, физиологията и хигиената на женския организмъ).

(Продължение отъ брой 11)

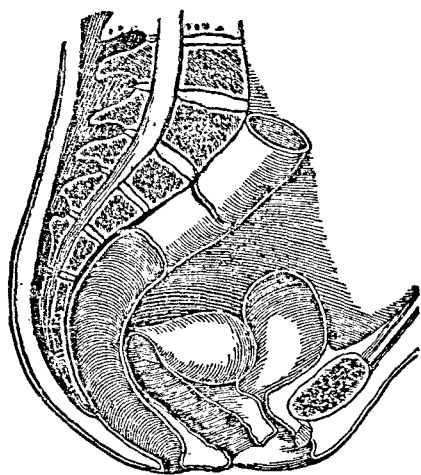
Чувствителнитѣ нерви сж по-многочислени по повърхността на тѣлото, отъ колкото въ вжтрѣшностъ та му; тъй што болката отъ кой да е разстроено рганъ се чувствува много по-силно по-повърхността на тѣлото, отъ колкото въ самия органъ. За примѣръ, когато черния дробъ бива поврѣденъ, то болката се чувствува не въ самия органъ, но въ дѣсната плѣшка и страна. Сжщото става и когато матката се измѣсти — чувствува се болка въ кръста и гърба. Когато нѣкоя отъ свръскитѣ отслабне и не може да изпълнява своята функция, то матката се отклонява, ту на една страна, ту на друга; слѣдствие отъ това и нервитѣ въ нежъ се растягатъ. Отъ това не нормално състояние се усѣща болка на мѣстото, гдѣто става опжвание, сжщевременно и на повърхността на тѣлото въ близинѣ чувствителни нерви, именно въ

кръста и между плъшкитѣ и горната част на гръбнака. Ако това растягане на нервитѣ продължава дълго време, то понякога се появява твърдѣ силно главоболне. Освѣнъ това женитѣ, у които матката е измѣстена биватъ нервозни, мрачни и мнителни. Въ най-отдалеченитѣ органи се появяватъ често пѣти отразителни страдания, които се лѣкуватъ по нѣкога

Искривяване на матката назадъ. Фигура V.

съ години и все пакъ безъ успѣхъ. Затова ще кажемъ тѣй: когато у нѣкоя жена болѣстѣта ѝ има постояненъ характеръ и не се исцѣрѣва отъ мѣстно лѣкуване, то трѣбва непременно да се обърне внимание на този органъ.

Искривяване на матката напредъ. Фигура VI.

Матката е доста твърдъ органъ, тѣй щото, ако лежи назадъ (Фиг. V). или напредъ (Фиг. VI) и притиска нѣкоя артерия, то кръвѣта не може свободно да тече въ нея, т. е. отива по-малко, отъ колкото е нужно. Да предположимъ, че тя притиска артерията, която носи кръвѣта въ нозѣтѣ. Отъ това произлиза слѣдующето: първо, нозѣтѣ биватъ студени по нѣмане на доволно кръвъ, за да ги храни; второ, стомаха и мозѣка се препълватъ отъ излишно количество кръвъ, затова и въ двата тѣзи органа се чувствуватъ тѣгота и болки.

Всичкитѣ тѣзи признаци рѣдко се намиратъ сгруппирани у едно ѝ сѣщо лице. Нѣкои само чувствуватъ главоболне и болки въ кръста и гръбнака, — а въ други се появява сериозно нервно разстройство, като припадѣци, спазми и пр. Тѣзи страдания

се появяватъ постепенно и отъ тѣхъ се не умира веднага, но се тѣгли прѣзъ цѣлия животъ.

Маточни болѣсти се намиратъ твърдѣ често у женитѣ, но се срѣщатъ и у дѣвоикитѣ, само че въ послѣдния случай болѣстѣта се замѣлчава и старателно се скрива.

Смѣло можемъ да кажемъ, че при днешната форма на обтѣклото, нѣкоя жена не може да избѣгне този видъ болѣсти. Казаното тука не е измислица, а доказанъ фактъ отъ цѣлъ редъ наблюдения. Ако можахме да изложимъ всичкитѣ подробности, то всички бихме се трогнали и пенѣли изъ единъ гласъ.

Глава V

Естественното развитие на женското тѣло — половата зрѣлостъ.

Слѣдъ четирнадесетата година, въ организацията на дѣвоиката почнува да става голѣмо промѣненіе. Ако до това врѣме тя е била здрава и се е развивала правилно физически, то рамѣната, кръста (талията) и бедрата ѝ биватъ почти на еднаква широчина.

Отъ анатомическия очеркъ ни сѣ известни вече, формата и мѣстоположеніето на яйчищитѣ. Тука ще кажемъ, че тѣзи органи сѣ много малки и растѣтъ бавно, обаче, около четирнадесетата година започватъ да се уголѣмѣватъ. Коститѣ на таза сѣщо тѣй се развиватъ, за да приготвятъ по-вече мѣсто за нарастѣнитѣ органи. Сѣщевременно почватъ да се развиватъ и мѣлчнитѣ жѣлѣзи. Този периодъ въ живота на дѣвоиката се нарича **полова зрѣлостъ**. Дѣвоиката за време престава да расте на бой, а само пълнѣе. Тя се чувствувва по-силна, може да върши много работи съ по-вече леснина и спорностъ, отъ колкото по-мѣлч; гласа ѝ става приятенъ и по-силенъ. Тя се развива и умствено съ двойна енергия; училищнитѣ занятия ставатъ за нея по-интересни; четеніето на сериозни книги ѝ се вѣди по-увлекателно отъ колкото по-мѣлч, защото въ тѣхъ тя намира по-вече умствена храна. Очитѣ ѝ блѣдѣтъ съ ново, умно изражение, съ свѣтъ на зародена мисль и отразиватъ пробужденіе на интелектуаленъ животъ; обноскитѣ ѝ сѣ въздържани и изразяватъ достоинство; напуща дѣтинскитѣ си игри и се залавя съ по-сериозни занятия. На кратко дѣвоичето се прѣвръща на дѣвоика — мома.

Настѣживаніето на половата зрѣлостъ е най критическото време въ живота на жената, защото тогава трѣбва да се положи основата на цѣлото бѣдѣще физическо здравне, а това послѣдното ще служи за основа, върху която да се развиѣтъ умственитѣ способности и благороднитѣ душевни качества.

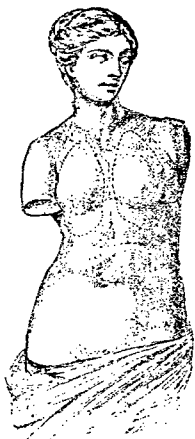
Всѣка дѣвоика може да узнае, да ли тѣлото ѝ е сѣразмѣрно развито, като стори слѣдното: да стои права, съ петитѣ събрани, а прѣтитѣ на нозѣтѣ раздѣлени, тогава да измѣри кръста си и послѣ бедрата си. Ако разликата между мѣрката на бедрата и тази на кръста бѣде 9 сантиметра, то тя е добръ развита. По този начинъ може да се сѣди, да ли кръста на коя-да е дѣвоика е развитъ нормално или е изуродванъ отъ корсетитѣ.

Знамѣнитата статуя на „Венера Медичи“ се взема за образецъ на правилно развито женско тѣло; то представлява удивителна сѣразмѣрностъ между частитѣ, затова отъ памети вѣка тѣлото на Венера е служило като образецъ за художника. (фиг. VII).

Глава VI.

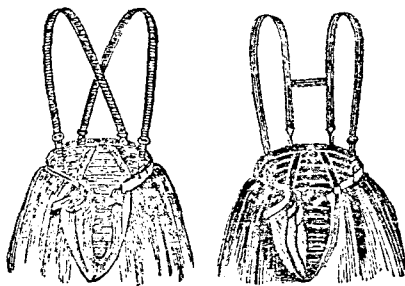
Какво трябва да бъде облякото ни?

Въ последно време, въ Америка, много жени сж почнали да измѣнятъ възгледоветѣ си относително обляклото т. е, започнали сж да се облачатъ не споредъ капризитѣ на модата, но споредъ сегашнитѣ трѣбвания на хигиената.

Фигура VII.

Но за съжалѣние е, че по-вечето жени, на всѣкъ изъ образования свѣтъ, слѣпо се придържатъ още о модитѣ, безъ ни най-малко да обръщатъ внимание на здравието си. Само сериозното изучаване на

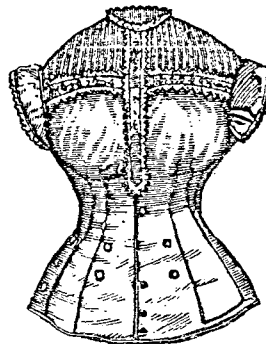

Фигура VIII. Ластични повѣски за фуста.

устройството на тѣлото може да ни накара да изхвърлимъ врѣдното облякло, а главно — корсетитѣ.

Друго, тѣжестъта отъ обляклото трѣбва да се прехвърли на раменната, вмѣсто на кръста, затова трѣбва да се направятъ платнени илечета (корсажи), точно скроени по формата на тѣлото и добръ ошити. На долната страна на корсажа да има копчета нашити, а на отдолнитѣ фусты да се направятъ по съразмѣрни мѣста илѣци, за да се закопчаватъ. Други пъкъ могатъ да предпочитатъ да зашиятъ фустата за корсажа или другоаче, фустата може да се тури на (Гледай фиг. VIII). ластични повѣски, каквито носятъ мъжетѣ презъ раменната си. Корсета съ желѣзния му бустъ трѣбва да се махне и замѣсти съ илече (корсажъ), който ще държи прибрано горната частъ на тѣлото, но не затѣгнато до задущаване. (Виждѣ фиг. IX и X). На колко жени здравието е опростено отъ тѣзи диаволски машини — корсетитѣ, но пакъ ги употребява цѣла армия отъ образовани жени,

които бихъ посвѣтили цѣлия се животъ, за да учятъ Китайкитѣ да си не стѣгатъ краката. Но, молимъ ви, можете ли да ни кажете каква е разликата между оса-

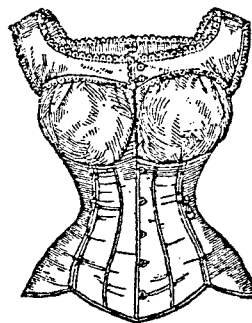

Корсажъ. Фигура IX.

катыване на краката и примазване на кръста? Има разлика, да, и разликата е голѣма, но за въ полза на Китайката, а не на образованната днешна Европейка.

Индийцитѣ за да направятъ главитѣ на своитѣ рожби красиви — плоски — притискатъ ги, още когато сж малки, съ дѣсчени форми. Отъ тѣзи примѣри става ясно, че може да се попрѣчи на естественото развитие на отдѣлнитѣ части на тѣлото и да имъ се даде таквази форма, каквато желаемъ.

„Да, казватъ много отъ нашитѣ читателки, корсетитѣ сж врѣдни и твърдѣ врѣдни, но за онѣзи, които се стѣгатъ много, затова таквизи да му мислятъ.“ Корсета е врѣденъ, не само, когато се стѣга твърдѣ много, но и тогава когато е халтъвъ, затова

Корсетъ Фигура X.

че той има желѣзенъ бустъ, който натиска съ горната си частъ на гръдитѣ, а съ долната на корема. Друго, защото тѣжината му пада на бедрата, а не на раменната. Едничката полза отъ корсета е, че дрехитѣ не се събиратъ, а испъватъ. Желателна е, обаче да се знае, кое нѣщо е по за предпочитане изопижти дрехи на тънка, цинголива талия или здравието на жената.

Кой знае да ли имаме право да се смѣемъ на Китайкитѣ относително малкитѣ имъ нозѣ! Ний не сме много далечъ отъ тѣхъ относително това. На коя отъ насъ ни сж тѣй безобразно извити нозѣтѣ въ видъ на тригълникъ, какъвто е кроежа на моднитѣ обувки?

Обущата трѣбва да сж свободни и не тѣй изострени, щото прѣститѣ да сж събрани на купъ; токоветѣ (петитѣ) да сж ниски и широки, защото ако сж много високи тѣлото се наклонява напредъ, а съ това растроява равновѣсието на всичкитѣ органи. Мъжетѣ въ това отношение сж ни надминжли.

Горнитѣ дрехи трѣбва да бждѣтъ широко скроени, за да лежатъ свободно на тѣлото. Политѣ на роклята да не сж отрупани съ безбройно число гарнитури и кждри, за да не тѣгнатъ и правятъ и тѣй тѣжката рокля още по-несносна. За дължината на роклята, струва ни се, всѣкой разбира, но пакъ ще повторимъ, поне за онѣзи, които не сж мислили по този въпросъ. Когато роклята е дълга, тя се много лесно олизва по долу, защото се трие о земята и пабира се много по-вече прахъ по отдолнитѣ дрехи. Това сж икономични причини, но има и други, които сж пъкъ хигиенични. Роклята съ тъграницето си по земата повдига голѣмъ прахъ по нашитѣ и тѣй много прашни и твърдѣ злѣ послани улици. Този прахъ ний самитѣ го гълтаме, пакъ и други невинни хора, а знаемъ, че въ праха има разни микроби, бактерии и всевъзможни други микроскопически животинки, които не сж друго нѣщо, но зародиши на разни болѣсти които косятъ човѣчеството, както никое друго зло.

Твърдѣ е полезно да се носятъ презъ студено-то време високи вълнени калци, особно когато е нужно да се сѣди нѣколко часа наредъ на едно мѣсто въ студено помѣщение или да се пхтува Зимнитѣ отдолни фусти да сж вълнени, защото сж и по-легки и по-топли, отъ кождото басменитѣ напълненитѣ памукъ.

По добръ е цвѣта на дрехитѣ ни да бжде свѣтълъ отъ кождото тъменъ, както лѣтъ тѣй и зимѣ. Черниятъ цвѣтъ има свойството да събира лжчитѣ на слънцето безъ да ги отражава, а при отектствие на слънцето чувствува се по-вече студа. Ний имаме нужда толкова отъ топлина кождото и отъ свѣтлина. Чернитѣ дрехи придаватъ мрачностъ и неволно напомнятъ човѣку за скърбъ.

Облѣклото трѣбва да е равномерно распределено по тѣлото. Тѣзи части, които природата е снабдила съ мазъ и мускули трѣбва да се покриватъ по-малко отъ тѣзи, на които коститѣ и нервитѣ сж поблизо до повърхнината на тѣлото, като плъцитѣ и нозѣтѣ. Главата трѣбва да се държи прохладно, но и това рѣдко се съблюдава, тѣй като често пакти по каприцитѣ на модата се турятъ перуки (чузда коса). Трѣбва да знаемъ, че грѣбнака изисква всѣкога да бжде добръ покритъ и, че той никогане ще се свикне съ студа. Ушитѣ и шията нѣматъ нужда отъ много огъвания, освѣнъ когато е много студено.

И зимѣ и лѣтъ трѣбва да вземаме съ себе си по нѣкоя дреха, за да се покрнемъ щомъ почувствуваме студени трѣпки на гърба си. Това чувство всѣкога се появява, като предвѣститель отъ страна на природата, че сме въ опасностъ. Студа показва, че постоянното отдѣление на кожата, което става безъ да го усѣщаме ний се е спрѣло, вмѣсто да се носи навънъ чрезъ кожнитѣ пори, то остава вътрѣ и причинява лоши послѣдствия, като разни трески, стомашни болѣсти, кашлици, припадци и пр. Всичко това можемъ да избѣгнемъ, само ако обърнемъ внимание на предвѣстителя,

(Смѣдва).

Жената и училищата ѝ.

Всички сме съгласни, че жената за да се подготви за назначението си, като съпруга или другарка на мъжа си, майката или възпитателка на дѣцата си, кжницата или управителка на дома си и разуменъ членъ въ народа си, трѣбва да има особена подготовка.

Мнозина сж мислили, че жената естествено е наклонна къмъ всичкитѣ тѣзи задѣжжение, щото нѣма нужда отъ особено приготвяне, стига сегизъ тогизъ да види, какъ става това или онова нѣщо, и послѣ сама ще го върши; нѣщо подобно на истинката на рибата за водата.

За съжаление е, но пакъ фактъ неуспоримъ, че жената не е надарена съ такъвъ инстинктъ за сферата, която и е отредило обществото, и то толкова, колкото не е надаренъ мъжа съ особенитъ инстинктъ за занятията, които нему сж оставени да върши. Най-доброто срѣдно и висше образование не би могло да направи никой мъжъ некусенъ зидаръ, нито шивачъ. Образованието само изострия уметвенитѣ му способности, за да може по-скоро да научи зидарството, или шивачеството, отъ кождото единъ невѣжа, но пакъ безъ практикувание на занаята, той го не знае.

Сжщото нѣщо става и съ жената. Образованието изострова уметвенитѣ ѝ способности, но никакъ не ѝ и приготвя за кжницата, или възпитателка. За да знае и двѣтѣ тѣзи, тя трѣбва да се учи и то не по отживелитѣ вече методи, но по най-новитѣ и най-научнитѣ. Ний се возимъ по желѣзници, пренасяме извѣстията си по телеграфически жни, разговаряме се съ телефони, а отъ друга страна вършимъ кжницитѣ си работи, тѣй както сж ги вършили преди хиляди години.

Много пакти се смѣхатъ мжжетѣ, че женитѣ неумѣли да направятъ подобрене въ занимањята си. Последното е неоспорима истина, но пакъ нѣма нужда отъ смѣхъ, защото сжщото можемъ да обърнемъ и противъ тѣхъ. Подобренитѣ, които сж ставали въ тѣхнитѣ занятия, рѣдко се дължатъ на проститѣ работници. Тѣ сж ставали вижги отъ работници, чинто уметвени способности сж били тѣй изострени, щото, не сж задоволени само съ слѣбно повторение на това, що имъ е останало отъ предшественицитѣ, а сж се трудили да се улеснятъ, като сж усъвършенствували орждията, съ които сж работили.

Отъ това става явно, че ако искаме по-добре ние въ сферата на женскитѣ занимания, трѣбва да се занимаватъ съ тѣхъ и развити уметвенно жени, за да могатъ да сполучатъ.

На кратко казано, женитѣ трѣбва да иматъ образование, тѣй както и мжжетѣ, за да могатъ да подобрятъ сферата, въ която живѣятъ, защото тя, никакъ не е по-маловажна отъ тази на мъжа. Дѣйствително не може да достигнемъ до точката, която гонимъ въ цивилизацията, безъ това. Въ съгражданieto на *зданието цивилизация* изисква се не само височина, но широчина, дължина и твърдостъ, а никоя цивилизация не може да бжде съвършенна, когато захваща само една класа отъ обществото. При всичкитѣ си гигантски крачки, които прави, тя все остава назадъ, защото трѣбва да почака и за останалата невѣжествена частъ. За примѣръ може да

ни послужи руския народъ. Въ Россия има много учени хора, но масата на народа гние въ невѣжество, затова Руссия не може да се вземе за образецъ на образованна държава. Да, каква е масата на народа? — ето въпроса на въпроситѣ.

Ей, добръ, женитѣ, днесъ, почти на всѣкъдѣ по свѣта влазятъ въ тази невѣжественна масса. Това е една крайностъ. Отъ нѣколко време се е почнѣла друга посока и отиваме къмъ друга крайностъ. Ний сме започнали да даваме образование, нозанимаряваме практичната частъ на живота. Трѣбва да намѣримъ сега блаженната срѣда т, е. жената да е подготвена за практичния животъ, но да има доволно познания за да може да си го подобръва.

Ще възражътъ нѣкои: „най-доброто мѣсто за да се приготви дѣвойката за практичния животъ е у дома си, при майка си.“ Да, това е тъй. Това е най-доброто нѣщо. Но въпроса дохожда сега до това: може ли майката да приготви дъщеря си дѣйствително за съвременния практиченъ животъ? Въ състояние ли е, една въ стотѣхъ, да запознае дъщеря си съ най-новитѣ методи по готвение, пране, гладене, държане смѣтки, отглеждане и възпитание на дѣца? Не искаме да коримъ нашитѣ добри майки и трудолюбиви жени, както има дързостта единъ господинъ да се изрази, че *Бьмаркитъ не знаям да кърмимъ. Тя само левали по една голѣма яма*. Смѣемъ да кажемъ, че имаме много по-високо мнѣние за нашата Българка, но нѣка си кажемъ, че дѣвойкитѣ при все, че ще научатъ сума полезни нѣща, пакъ споредъ както се устроява живота днесъ; ще имъ липсватъ много други, значи да останатъ у тѣхъ слаби мѣста, а това дава на много млади господа право да ни обвиняватъ на криво. Тѣ си въображаватъ, че нашето незнание, или неумѣние главно се дължи на не добрата ни воля. Неистинността на това подозрѣние, ни доказва факта, усърдието, съ което се посѣщава стопанското училище въ София, макаръ, че има много нѣща, които не сж както би трѣбвало да сж.

Сжщото обвинение може да се обърне и къмъ нашитѣ земледѣлци и занаятчи, въобще, че още си работятъ по старому, макаръ че има вече, нѣколко образцови чифлици и занаятчийници.

Ний имаме нужда отъ образцови училища, за да подготвятъ дѣвойкитѣ ни за къщници, за управителки на домове. Това е първата ни нужда. Жената трѣбва да престане да бжде товаръ на мъжа и да си вземе мѣстото, като истинна помощница. (Молимъ да се не докачатъ онѣзи благородни наши жени, които денемъ и нощемъ работятъ. Ний говоримъ за новомотитѣ, които не перятъ, не миятъ, не тъкатъ, не предятъ, не плетатъ, не шиятъ, пъкъ и не готвятъ, и чето число се увеличава отъ година на година).

Мислимъ, че тѣзи образцови училища трѣбва да се отворятъ на всѣкъдѣ, но най-първо въ градоветѣ, гдѣто има за сега дѣвически гимназии.

Тази идея трѣбва да е хрумвала сегизъ тогизъ въ умоветъ на нѣкои, та за това сж прибавили ржководѣлие и папегалско стопанство, предметъ които заематъ по два часа време седмично; първото, презъ цѣлия шестгодишенъ курсъ, а второто въ послѣднитѣ двѣ години, безъ да се е достигналъ до нѣкой практиченъ резултатъ. Тогава можемъ да кажемъ тъй:

Дѣвическитѣ училища трѣбва да се дѣлятъ 1) на възпитателни и 2) специални.

Самитѣ възпитателни заведения трѣбва да сж а) дѣтскитѣ градини; б) първоначални или основни в) срѣдни или гимназиялни и висши.

1) Въ дѣтскитѣ градини дѣцата да прекарватъ три години — отъ 4 — 7. година.

2) Въ първоначалното, или основното отъ 8 — 11 година.

3) Срѣднитѣ или гимназитѣ да бждатъ съ по два курса: а) доленъ и б) горенъ. Долния да трае четири години, като се растеле материала на сегашнитѣ три долни класса, слѣдъ като се прибавятъ теоритично домакинство по 1 часъ седмично и 2 часа Българска История въ двата по-горни класса. Теоритичнитѣ уроци да бждатъ само сутрина.

Презъ двѣтѣ години на свободни послѣ обѣдни часове, дѣвойкитѣ да сѣдѣтъ у тѣхъ си и заучатъ, колкото се може по-вече. домашна работа, тъй щото въ края да могатъ да издържатъ испитъ по готвение и шевъ. Въ третия и четвъртия классове сжщо тъй теоритичното обучение, като става сутрина, дѣвойкитѣ ще бждатъ свободни, за да иматъ три пѣти на седмицата практични уроци по готварство и три пѣти по шевъ. Тука вече тѣ трѣбва да заучатъ и едното искусство, както и другото, слѣдъ като сж имали практичното обучение при майка си, т. е. слѣдъ като сж усвоили всичко що има у насъ Българитѣ.

Въ образовитѣ училища, тѣ ще заучатъ това, що други по-умни отъ насъ сж изнамѣрили, или пакъ разни по-лесни начини за извършване на сжщото нѣщо.

Мнозина, вѣроятно, ще кажатъ, че държавата има по-важни работи, отъ колкото да отваря готварски, шивачески и капеларски училища. Но държавата се е погрижила за образцови училища по занятията на мъжетѣ и, ако не вземе подъ внимание да се погрижи за образцови училища и за занятията на женитѣ, съ това показва, че тя по-малко се грижи за послѣднитѣ отъ колкото за първитѣ.

Женитѣ не съставляватъ отдѣленъ народъ, тѣ сж половината отъ народа, която, ако не се научи да си върши добръ работата, ще опростаява това, което мъжетѣ съ много трудъ и потъ печелятъ.

Щомъ женитѣ могатъ да свършатъ въ по-кратко време това, що имъ е длъжностъ въ тѣхната сфера, тѣ могатъ да посвятятъ останалото време въ произвеждане, обработване и продаване, особено на женски потрѣби.

Идеитѣ, които излагаме не сж съвсѣмъ нови, макаръ, че въ никоя държава може да нѣма, ни държавни готварници, ни капеларници, ни перачници. Въ другитѣ страни хората имали време да посѣжатъ сѣмена и чакали да се развижатъ постепенно.

Ний сме останали на дирѣ, за това бързаме да пресадимъ това, що виждаме добро у тѣхъ. Тука искаме да кажемъ, че пресаждането не трѣбва да бжде само за занятията на мъжкия полъ, но и за тѣзи на женския. Ний желаемъ да продължаваме въ сферата, която ни е отредена, но искаме да се възползуваме отъ напредъка, въ който сж достигнали други по-щастливи наши сестри.

Друго, нѣма никакво коренно промѣнение, а само 1) потикване на образованието една година по късно; 2) растилание на материала отъ три години на четири въ долния курсъ; 3) уреждане на программата, тъй щото дѣцата да оставатъ съвсѣмъ свободни послѣ обѣдъ, за да се занимаватъ у дома си съ домакинство, или послѣднитѣ двѣ години въ образовитѣ клонове.

4) Държане практически экзаменъ при постъп-

ванието имъ въ третия класъ на образователния курсъ и първия на практичното обучение.

За да не се уплашятъ мнозина, че съ това ще се увеличи и тъй твърдѣ голѣмия държавенъ бюджетъ, то трѣбва да имъ кажемъ, че тѣзи образцови училища могатъ да се уредятъ, тъй щото да си плащатъ разноснитѣ.

Съ паритѣ, които днесъ се харчатъ за държавнитѣ пансиони, можехъ да станятъ прекрасни образцови занаятчийски училища. Тѣй както сж учрѣдени тѣзи заведения днесъ, не ползватъ никого друго, освѣнъ петдесетъ до стотѣхъ дѣвойки, които се намѣрватъ въ тѣхъ. Пакъ и ползата е сумнителна по нататѣкъ отъ тази, че родителитѣ имъ сж сигурни, че черкитѣ имъ сж подъ надзоръ. Но и колко дѣвойки могатъ да се помѣстятъ въ тѣхъ? По-вечето не живѣятъ ли на частни кѣщи? Както 100—150 дѣвойчета си намѣрватъ живѣлица, тъй и тѣзи 50—100 можехъ.

Въ нѣкои отъ тѣхъ особено е за забѣлѣжаване, наклонността имъ да се броятъ за аристократки. За примѣръ, кога се препорѣчватъ нѣкому казватъ, че тѣ сж пансионерки, а на приходящитѣ сочатъ, като на ученички. А това не се забѣлѣжава, само въ долнитѣ классове, но се види особено да блѣнува въ послѣдната имъ година.

Нашето скромно мнѣние е, или дѣвическитѣ пансиони да бждатъ доволно голѣми и приематъ всички желающи да постѣпнатъ въ тѣхъ, като се оставятъ дѣвойкитѣ сами да си вършатъ домашната работа, съ исключение на много тѣжкитѣ сегизъ тогизъ, или съветъмъ да се затворятъ и зданията, които се употребяватъ да послужатъ за помѣщения на образцови занаятчийски училища, гдѣто всички да иматъ еднакъвъ достѣпъ.

Ний нѣмаме нужда отъ аристократки, но отъ жени, които не ще се срамуватъ да вършатъ каква да е кѣщна работа, безъ да мислятъ, че се унижава тѣхното достоинство, като помнятъ, че човѣка облагородява или унижава работата си, а не ти него.

Сжщо можеше да се постигне и чрезъ частна инициатива ако имаше такива благотѣлни хора, мжже или жени, които да дадѣхъ срѣдствата, а други да си посвятѣхъ живота за учрѣдението имъ. Това би било най-похвалното нѣщо.

Още единъ начинъ има и той е чрезъ сгрупяване на еденици въ дружества, за поддържане е на подобни заведения, като ни служи за примѣръ стопанското училище въ София. Но това си има пакъ твърдѣ много затруднения, и още заведенията могатъ да не постигнатъ цѣльта си, по причина на твърдѣ голѣмото усърдие на едни, или отъ голѣмото хладнокрѣвие на други, и тъй унищожение на енергия по вѣтъра.

Въ идущия брой ще разгледаме, какъ трѣбва да се уредятъ горния курсъ на срѣднитѣ и висшитѣ училища и какви могатъ да станятъ днешнитѣ дѣвически пансиони, тъй щото дѣвойкитѣ да се приготвятъ за практичния животъ?

Осигурение на живота.

Никой отъ насъ не ще пребжде вѣчно. Минувавшъ изъ улицата и една керемидѣ се отмѣства отъ покрива и ти расцѣпва главата. Ето ти, умрѣлъ човѣкъ. Сбогомъ богатство, сбогомъ талантъ, сбогомъ гений, сбогомъ голѣми планове и дълбоки мисли! Семейството е

лишено отъ главата си, разпрѣсва се, измита, става играчка въ ръцѣтѣ на случайността на живота.

Ще кажете, че керемидитѣ рѣдко падатъ тъй? Възможно. Но не е само керемидата, отъ която трѣбва да се страхуваме. Онзи день, единъ бакалинъ, мой съседъ, който отивалъ у дома си по обѣдъ, плъзнѣлъ се на леда и си строшилъ крака. Въ четвъртъкъ починѣлъ крака му да гангренирава. Въ педѣли го погребѣохъ.

А трѣската? холерата? плевроита? пневмонията и пр. и пр.? Хайде, хайде, нѣка си го кажемъ, че всѣка минута трѣбва да сме готови да се петѣгнемъ въ гроба.

Да предположимъ, че си адвокатъ, или дѣкарь, или учителъ, или занаятчия, и че нѣмашь другъ приходъ, освѣнъ платата отъ работата си. Ако продължавашъ да живѣеши и работиши петдесетъ години, всичко добрѣ ще бжде, безполезно ще бжде осигурението на живота ти; ако слѣдвашъ правилото на почти всички добрѣ уредени домакинства, което е да икономисвашъ всѣка година по нѣколко лева, можешъ да приготиши нѣщо и за бждѣщето. Но кой може да утвърди, че ще работи петдесетъ години? Най-малкото примеждие може да турѣ край на живота ти, и да накара семейството ти да премине отъ спокойствие до най-страшната мизерия.

Да предвидишъ, значи да предпазишъ.

Най-послѣ, що значи осигурение на живота?

То е контрактъ, чрезъ който бащата на семейството се обѣщава да плаща на нѣкое усигорително дружество известна сума. Дружеството въ замѣна се задѣлжава да плати на настѣдницитѣ въ деня на смъртта му единъ опредѣленъ капиталъ. Не вѣрди да ли той ще умре слѣдъ шестъ мѣсеца, или тридесетъ години, капитала си остава все сжщия.

Условиата могатъ още да се направятъ, щото капитала де се плати слѣдъ десетъ, петнадесетъ или двадесетъ години, ако човѣка нека да се използува презъ живота си.

Но каквито и да бждатъ условиата, ето идката на всичкото: Вий плащате на усигорителното дружество известенъ приходъ; а то, въ размѣна, плаща, на жена ви, на дѣцата ви, или на васъ единъ опредѣленъ капиталъ.

По този начинъ човѣкъ може да живѣе и да умре на миръ. Жената и дѣцата му нѣматъ нужда да се страхуватъ отъ мизерията и нещастията, които могатъ да ги сполѣтѣтъ.

Не преграйте да усигорите живота на тѣлото, защото отъ него зависи до голѣма степенъ живота на душата; мизерията понижава или възмущава и най-гордитѣ характери. „Мжчно е да се застои празния чувалъ,“ казатъ Франклини. Добрѣ разгледайте тази дума. Не казвайте, както егоната: „Слѣдъ мене, ако ще и потопъ да стане.“ Напротивъ, мислетѣ, че сте натоварени съ души, въоружете семейството си противъ опасноститѣ и случайноститѣ на живота; нѣка прозорливостта на бащата да пазѣ жената и дѣцата, даже отъ дньото на гроба.

Жеферсоновитѣ десетъ правила.

1. Не отлагай за утрѣ това, което можешъ днесъ да свършишъ.
2. Не карай други да ти върши това, що самъ можешъ да сторишъ.

3. Не харчи паритѣ си, догдѣто не си ги спечелилъ.
4. Никога не купувай това, що ти е бесполезно, защото е евтино.
5. Пустославнето и гордостята докарватъ гладъ, жажда и студъ.
6. Рѣдко пѣти се каемъ, че сме бѣли много малко.
7. Никога работа не уморява, когато се работи отъ сърдце.
8. Колко грижи сме прекарвали отъ злощастия, които никога не сѣ се случили!
9. Всѣкога улавяй нѣщата отъ правия имъ край.
10. Ако си раздраженъ брой до десетъ, преди да говоришъ; до сто, — ако си много разядосанъ.

Рецепта за да имашъ всѣкога пари въ джеба си.

Въ това време, когато всѣкой се оплаква, че много малко пари има, добро нѣщо е да се научатъ хората съ празни джебове, какъ да ги напълнятъ. Азъ ще имъ предамъ истинната тайна, какъ могатъ да иматъ всѣкога пари; начина, по който се пълнятъ празнитѣ джебове и още, какъ да стоятъ всѣкога пълни. Само двѣ простички правила бихъ свършили това, ако се добръ изпълняватъ.

Първо: Нѣка работата и честността ти бждатъ всегашни другари.

Второ: Всѣки день нживявай двадесетъ пари по-малко отъ платата си.

Тогава джеба ти, ако е сплеснатъ ще се издъе и не ще вече да плаче, че корема му е празенъ. Заимодавцитѣ не ще те преслѣдватъ, а и глада не ще те гложди. Цѣлия свѣтъ ще стане по-блѣскъвъ, и радостъ ще истича отъ всичкитѣ жгли на сърдцето ти. Слѣдвай този свѣтъ и ще бждешъ щастливъ.

Искашъ ли да узнаешъ цѣната на паритѣ? Опитай се да заемешъ; оми, който отива да заема отива на мѣки. Наемника е робъ на наемателя и длъжникъ на заимодавеца.

Франклинъ.

ЩО Е ОТЕЧЕСТВО?

„Вѣроятно никога не си помислилъ, що е отечество,“ каза чича ми, като възложи ржката си на рамото ми; „то е всичко що те обиколя, възпитава и храни, всичко, което обичашъ. Мѣстността, която видишъ, кжщитѣ, дървесата, дѣвойкитѣ, които минуватъ тамъ и се смѣятъ, всичко това е отечество! Законитѣ, които те защищаватъ, хлѣба, за който работишъ, думитѣ, които размѣнявашъ, радостта и скърбта, които ти дохождатъ отъ хората и нѣщата, между които живѣешъ, то е отечество. Станчката, гдѣто си виждалъ майка си, възпомѣнанята, които ти е оставила, земята гдѣто почива тя, то е отечество; ти го видишъ, ти го дишашъ, на всѣкъдѣ. Представи си, синко, правата и длъжноститѣ си, обичта и нуждитѣ си, възпомѣнанята и признателността си, съедини ги въ една дума, и тази дума е отечество.“

Като го слушахъ потреперахъ отъ усѣщание, и горѣщи създи пълняхъ очитѣ ми.

„Ахъ! разбирамъ,“ се извикахъ, азъ: „то е семейството въ увеличенъ видъ, то е тази частъ отъ свѣта, гдѣто Богъ е привързалъ тѣлото и душата ни.“

„Точно тѣй синко,“ продължи той; „но да ли разбирашъ това, което му дължимъ?“

„Ний сме му задлъжени за всичко; затова трѣбва да го обичаме.“

„И да бждемъ справедливи, чадо мое,“ прибави той.

„Този членъ отъ семейството, който не спомага въ нуждитѣ му, не сподѣля щастнето му, и не изпълнява длъжноститѣ си, е лошъ роднина; сѣщо тѣй е съ този, който се радва отъ преимуществата на отечеството си, безъ да сподѣля всичкитѣ му тѣгоби, губи честта си, и е лошъ гражданинъ.“

„Какво трѣбва да прави человекъ, за да бжде добъръ гражданинъ?“ питахъ азъ.

„Да прави за отечеството си това, което би направилъ за баща си и майка си,“ каза той.

Искусството въ френското готвение.

Отъ *Мария Парлоа*.

Много хора иматъ идеята, че французойкитѣ могатъ да стовѣятъ вкусни ѣстнети отъ нищо. Дѣйствително, това не е тѣй, но истинно е, че чрезъ умѣние да съединятъ разнитѣ хранителни вещества, тѣ приготвятъ здравословна и вкусна храна отъ такива изкѣчета мѣсо и зеленчуци, които бихъ се исхабили изъ нашитѣ готварници.

Често се задава въпроса; „Каква е тайната на превъсходството на френското готвение?“ Тайната не е една, но има много тайни, които спомагатъ на Французойкитѣ да бждатъ майстори по готвенето. Всичко, обаче, не зависи отъ готвачката, защото земледѣлеца, градинаря, мѣсаря и пр. спомагатъ, тѣй што храната достига въ готварницата въ най-доброто си състояние. Зеленчуцитѣ, както и плодетѣ твърдѣ грижливо се пазятъ, за да се донесатъ на пазаря въ най-привлекателна и задоволителна форма.

Приготовлението на мѣсото.

Мѣсаря раздѣля и нарѣзва мѣсото въ мѣсарницата по такъвъ единъ начинъ, што никога не спомня, человекъ, че е било заклано говедо. Рѣдко нѣщо е, да се види кръвъ или по столоветѣ или по потона на мѣсарницата. Не е чудно, че начина, по който си колятъ добитѣка, много спомага въ това отношение. Да не би да си предположи нѣкой, че отечествието на кръвта зависи отъ това, че имъ истачатъ кръвта и послѣ да ги колятъ, прибързваме да имъ кажемъ че испразнуването на кръвта отъ артеритѣ и венитѣ става на бърже и съвършено, като слѣдствие отъ кланието. Слѣдъ това надуватъ животното, т. е. напълнятъ го съ въздухъ. Голѣмитѣ артерии се растварятъ и въ тѣхъ се втикватъ духала. Догдѣто се пълнятъ артеритѣ съ въздухъ отъ единъ человекъ, другъ бие закланото животно съ една плоска прѣчка. Това се прави за да се распредѣли еднакво въздухъ изъ плътта, затова всичко се прави твърдѣ на бързо, догдѣто е още животното топло. Това надувание предава на мѣсото по твърдъ изгледъ, а и спомага по-лесно да се испразнятъ артеритѣ и венитѣ. Французитѣ не си държатъ мѣсото, догдѣто се скаши, затова не употребяватъ твърдѣ много, ледъ за да го спазватъ. Телешкото имъ мѣсо е най-добро, затова най-много се цѣни на мѣсарницата. Но въобще, не врѣди отъ какъвъ видъ е мѣсото, то всѣкога се занася въ

готварината, тъй чисто, тъй добър подредено, щото на готвачката остава, само да го сготви,

Особенно внимание към подробностите.

Има хора, които прогрѣшно си мислятъ, че знанието за готвение, въ Франция, се поглъща заедно съ въздуха. Истина е, че доброто готвение докарва на правилното говорение, чловѣкъ трѣбва да се свикне съ него, за да го разбира. Въ Франция живота изобщо е простъ и скромнъ, но много се внимава на подробноститѣ. А това внимание на подробноститѣ е една отъ най-големитѣ тайни на съвършенство въ готвенето, както е и въ всичкитѣ други науки.

По-всѣхото Французойки иматъ добро теоритично познание относително съединението на различнитѣ хранителни вещества и твърдѣ на рѣдко се намиратъ жени, каквото и да бжде общественото имъ положение, които да не могатъ да турятъ на практика теоритѣ си. А и дѣйствително това практично знание на Французойката и е твърдѣ нужно; затова, види се, и най-богатитѣ, че и най-образованнитѣ еднакво се гордѣжатъ съ умѣнието си по готвенето.

Голѣмата необходимостъ отъ икономия въ горивото и храната твърдѣ много е спомогнала да ги направи внимателни готвачки. Всѣка лопата въглища и всѣкоя клечка дърво трѣбва добъръ да си изпълни длъжността въ готвенето. Всѣкой грамъ храна трѣбва тъй да се приготви, щото да бжде и вкусна и питателна. Тѣ точти нищо не исхабяватъ.

Pot-au-feu-то имъ, което може да се нарече народното имъ ѣстие, се приготвя въ всѣкоя къща. Не ще сбъркаме, ако кажемъ, че то е краекътния камъкъ на френското готвение. Всѣкой авторъ по готварството му посвещава голѣмо мѣсто въ книгата си и рѣдкостъ е, ако не намира на това, че е отъ голѣма важностъ и твърдѣ нужно за Французойкитѣ да обръщатъ сериозно внимание, какъ го приготвяватъ. Всѣкой авторъ намира на това, че ѣстията трѣбва да се готвятъ на слабъ огнь. Почти е невъзможно да се намѣри жена, помежду по бѣдната класа, която да не знае, че pot-au-feu-то, ако се готви на силенъ огнь не е вкусно, и мѣсото ще бжде сухо, сухо и жилаво. На другата страна, тя знае че, ако тенджерата само къре ще бжде и вкусно и нежно и сочно. Друга причина за усѣвършенствувание е, че никоя къщница не се старае да узнае всичкитѣ методи. Правилото е да знае добъръ тази метода, която ще и трѣбва.

Полезни уроци и за насъ.

Французойката заучва най-първо отъ всичко, че всичкитѣ бѣлтъчни вещества се втвърдяватъ, когато се излагатъ на висока температура, или силенъ огнь, и обратно, че ставатъ мѣкки и сочни, ако се излагатъ на ниска температура — къкржтъ на слабъ огнь. Този урокъ е единъ отъ най-полезнитѣ, но такъвъ, който лесно не се присвоява. Доказано е вече, даже, въ френскитѣ готварници, че най-доброто качество мѣсо може съвършено да се исхаби, ако ѣстиято е закѣнѣло и за да стане по-скоро огня се подклажда

Въ различнитѣ части на страната и въ всѣко семейство съ различно мѣсо си служатъ, но говеждото най-много се употребява. Парчета отъ задрипитѣ, жигото и плѣшката се мислятъ за най-згодни,

но всичкитѣ части се употребяватъ. Често пакти се случва да сготвятъ въ два часа време овчи гръжди или пѣтъ телешки. Мѣсото се изважда, за да истине и се препича на другия денъ. Когато готвятъ кокошката или каква да е друга птица, тѣ прибавятъ краката, както и шийника. Не вѣди какво е качеството или каквинката на мѣсото, тѣ всѣкога изпълняватъ правилото: „Внимателно обери пѣната, нѣка да къре вмѣсто ври и никога да не престава кърашето, догдѣто се не сваря.“ Обичайно pot-au-feu-то се готви въ прѣстено гърне, съ и едно желѣзно съ поръчана гледжоска, сжщо тъй може да служи.

Приготовление на pot-au-feu-то.

За шестъ души се взематъ три килограма говеждо мѣсо, една и половина литри вода, два моркови, двѣ голми отъ сѣрна величина, една голѣма глава лукъ, три или четири праси, единъ стрѣкъ цѣлина, една глава чесънъ, мерудия, нѣколко пиперени пжичици и двѣ лажичи солъ.

Мѣсото се измива и туря съ водата и солта на огня. Гърнето се тура на близо до огня, но не на самия огнь, за да не заври изведиѣтъ. Внимателно да се препичи нѣколко пакти. Когато започне да ври, издрѣпва се по-навлѣтъ, за да къре постоянно за четири часа. Облѣватъ се и измиватъ зеленчуцитѣ. Нарѣзватъ се морковитѣ и голмитѣ на дължъ по на осемъ части. Отъ праситѣ се изрѣзватъ перата и брадитѣ и нарѣзватъ на парчета по два сантиметра, набождатъ се екелидѣтъ чесънъ въ луковата глава. Турятъ се зеленчуцитѣ въ една мѣхичка и се оставятъ на страна, догдѣ ври мѣсото презъ четиритѣ часове, тогава се прибавятъ и оставя да къре още два часа. Когато дойде време за слагане трапеза, нарѣзва се ягъ хлѣбъ въ суншира и надна отгорѣ една и половина литра буййонъ. Съ мѣсото може да се сложи какъвто и да е зеленчукъ стотисъ на отдѣлно.

Когато мѣсото ще се слага тъй за обѣдъ, много къщници огръзватъ едно парче сланина, или единъ телеш кракъ, за да има нѣщо мазно или кѣлѣето съ обивареното мѣсо. Когато се турятъ краката и шийника на птицата, първитѣ се натанятъ въ горѣща вода и блѣжтъ, преди да се турятъ въ гърнето. Много жени огъватъ зеленчуцитѣ въ голѣми бърдоквени или зелени листа и тъй ги турятъ да вжтъ.

Този буййонъ не е ни много честъ, ни твърдѣ мазенъ, затова той служи въ по-всѣхото случаи за основа, отъ която се правятъ супи или различни видове соусъ. Когато се изнеква супата да има по-тъменъ цвѣтъ, то се препързва една глава лукъ, ситничко нарѣзанъ и щомъ се добъръ зачерви, прибавя се на супата.

Въ Франция мѣсаря раздѣля мѣсото си на качества, споредъ мѣстото, отъ което рѣже мѣсото. За примѣръ, говеждината се раздѣля на четири качества, телешкото на двѣ, а овчото на три. Разбира се, че въ говеждото мѣсо първото и второто качества сж превъходни. Французитѣ не обичатъ солено мѣсо. Тѣзи части, които сж по твърдици и се солжтъ другагдѣ, тѣ ги правятъ на рагу, кѣфкета и супи, и чрезъ начина на бавно готвение ги превръщатъ на вкусни и хранителни ѣстията. Рецепти, какъ се готвятъ ѣстията отъ третѣ и четвърто качество мѣсо, би напълнили цѣтъ единъ томъ, но азъ желаж само да дамъ нѣкои объяснения, какъ Французойкитѣ могатъ

да сполучатъ въ готвенето си и съ месо отъ най-долнитѣ качества. (Слѣдва)

Кремъ съ ябълки.

Взематъ се 6 голѣми сладки ябълки, $\frac{1}{2}$ чаша вода, 4 лъжици ситно счукана захаръ, 3 чаши млѣко, 7 яйца. Да се обелѣтъ и исчистѣтъ ябълкитѣ, да се сварѣтъ въ водата, догдѣ станѣтъ меки, но да се не патрошѣтъ, да се турятъ въ една дълбока прѣстена паница, (но не въ пахарка) и порѣсѣтъ съ захарѣта

Крема се прави тѣй: Сгорѣтиява се млѣкото до завиране, прибавя му се 4 лъжици захаръ, 2 лъжици нишеста, което да е размито въ малко студено млѣко; тогава да се разбиватъ и яйцата, догдѣ станѣтъ на пѣна, нѣка да крѣкне веднѣжъ по все да се бърка, за да не стане на парцали.

Кремъ съ чоколатъ. Настрѣгва се $\frac{1}{4}$ отъ килограмъ чоколатъ, залива се съ една чаша врѣла вода и се остава при огъня да сѣди, догдѣто се растопи. Разбиватъ се 8 яйца да станѣтъ на пѣна, като се изоставятъ бѣлтъцитѣ на 2 отъ тѣхъ; полекичка да се налива и бърка половина литра млѣко, послѣ растопеното чоколато и три лъжици захаръ. Смѣса да се налѣе въ чиниени чаши и тури, за да се пече десетъ минути.

Кремъ съ портокали.

Сока на шестъ портокали прецѣденъ и подсладенъ, туря се на огъня, догдѣ заври и се препѣни; когато почти истине, да се прибавятъ желтъцитѣ на 6 добри разбити яйца и една чаша смѣтана. Да се тури отъ ново на огъня, постоянно бърка, догдѣ се вчести, да се налѣе въ чаши и служи, когато истине.

Кремъ съ оризъ.

$\frac{1}{2}$ литра млѣко, 3 яйца добри разбити, 4 лъжици ситно счукана захаръ, 1 лъжица масло, 1 чаша сваренъ оризъ, малко ситна соль, половината кора на 1 лимонъ, ситно настѣргана. Да се свари ориза, догдѣ стане като каша и прекара презъ пѣдилката и налѣй въ млѣкото. Да се разбѣхѣтъ яйцата на пѣна, да се прибавятъ маслото и захарѣта и бие дотогава, догдѣто се превърне отново всичко на пѣна, послѣ да се прибавятъ настѣрганата лимонена кора и солта и всичко обърка съ млѣкото. Да се налѣе смѣса въ единъ съдъ намазанъ съ масло. Ъде се и студенъ, както и горѣщъ.

Кремъ безъ млѣко.

Прибавя се на една чаша врѣла вода двѣ лъжици брашно; пѣка се свари добри; когато истине да се разбие 1 яйце, да се прибави прѣсно масло колкото половинна яйце и 1 чаша захаръ, соль колкото да вкусе и сока на половинна лимонъ или 1 лъжичка ванила.

Мъжеки ризи.

Какъ се правѣтъ мъжеки ризи? Той имаше пужда отъ ризи! Когато билъ ергенъ купувалъ си по-

ловина дузина за четиридесетъ и петъ лева! Увѣрена бѣхъ, че можеше да му се направѣтъ една дузина ризи за четиридесетъ и петъ лева. По-опитнитѣ мои приятелки ми думажъ, че не било лесна работа, но това ме накарва още по-вече да желаѣхъ да се опитамъ, да ли е таквази трудна работа, каквато ѣхъ представяватъ тѣ. Гордостѣта ми и честолюбието ми не ми давахъ да се обезсърдчавамъ, и ето какъ опнихъ ризитѣ.

Имаше една риза, която си бѣше отслужила времето. Азъ не ѣхъ распрахъ, защото се страхувахъ, че парчетата ще се растѣглатъ, но ѣхъ изрѣзохъ наблихо до шивкитѣ. Когато извадихъ половината риза, огладихъ всѣко парче и по него си извадихъ кройка, като оставихъ по половинъ сантиметръ за изрѣзаната шивка. Тука ми се испрѣчи една мѣнотия, защото вехтата риза бѣше много извита въ яката, но пакъ съ мѣрене и внимателно гледание, отпуснѣхъ това, което си мислѣхъ, че е нужно. Азъ купихъ 8. 50 метра муслинъ за три ризи, макаръ, че 7. 50 бихъ стигнѣли, ако надѣхъ рѣжавитѣ, и $\frac{1}{2}$ метръ тънко ленено платно. Материала за моитѣ ризи стори толкова, колкото за една отъ готово ошититѣ.

Преди да почнѣ да кроѣхъ, азъ опрахъ всичкото платно, като го попарихъ съ бистра, врѣла вода и, безъ да го исцѣдѣхъ пострѣхъ го да сѣхне, Извиването нагрѣчва платното и послѣ твърдѣ трудно бива да се оглади.

Готова бѣхъ вече за работа. Отъ първо, скроихъ само една риза, защото се опитвахъ. Сега, когато кроѣхъ, азъ нарѣзвамъ по три ризи наведнѣжъ, тогава напидисвамъ и тритѣ, догдѣто мога, и ги шиѣхъ на машината наведнѣжъ.

Платнитѣ отрѣзвамъ исцѣло, отъ колкото да сѣ двѣ и да има шивка. Набирамъ горната страна на задницата и зашивамъ наопаки за платката, тогава обрѣщамъ и ѣхъ нашивамъ отъ лицето. Азъ правѣхъ предницитѣ доста широкички, защото ризата се крѣни по-вече и трае по-дълго време. За дебелина турямъ само единъ катъ огъ лененото платно. По нѣкогашъ турямъ отъ двѣтѣ страни по една гѣнка наклонени на дѣсно и на лѣво, Слѣдъ това съединявамъ предницитѣ и задницата и зашивамъ платката за първитѣ. Съединяването е доста трудна работа, но като се внимава да се не изопва, ни едната страна, ни другата и това може да се улесни. Но трѣбва да се зашиватъ до долу, а да се оставятъ около 10 сантиметра несъединени. За по-здраво да се обшиѣтъ и двѣтѣ отверстия на около съ едно парче муслинъ широко около $2\frac{1}{2}$ сантиметра. За подгѣвката отдолу, азъ нашивамъ тѣсни парчета около 2 сантиметра и даѣе по-тѣсни, но може да се подгѣне и отъ самата риза. Рѣжавелитѣ да сѣ тѣсни. Муслина трае по-вече време отъ лененото платно. Когато нашивамъ рѣжавитѣ, на рамѣната оставамъ по-вече отъ рѣжава за подгѣване. Зашивамъ ги веднѣжъ съ пѣтека и послѣ шиѣхъ поваленъ рѣбъ. Разбира се, че и на рѣжавелитѣ турямъ отвѣтрѣ ленено платно. Копчета не нашивамъ, защото правѣхъ дупки и на двѣтѣ страни и се закопчаватъ съ малки седефени (бисерени) копчета.

Шенне ризи, не ми се види сега таквази страшна работа, но ми прави особено удоволствие, защото съмъ увѣрена, че кройката ми е права, а и всичко друго ми е извѣстно.